

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Marcos ña ka'án xa'a' Jesús

*Sọ'ọ ni xaa a kii' ni sakuchi' Juan ne yivi'
kuenta Ndiosí itia Jordán*

(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9,15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Sọ'ọ ni xa'a' tu'un va'a ña ka'án xa'a' Jesu-
cristo, si'e Ndiosí.

² Naa yoso' a mii' ni ka'an Isaías te ni ka'an
tiakú tu'un Ndiosí, kii' ni ke'i ra ña ni ka'an
Ndiosí ndii:

Yu'u ndii, tianu' i nda'a' xa'a' i,
te xi'na ra ku'un, te ndasava'a ra ichi' nuu' un'.

³ Te te jaan' nduu' te tiakú tachi' yu'u' ka'án ti'e'
ra mii' taxin' kaa' ndii:

“Ndasava'a ndo'ó ichi' mii' kixin xto'ọ e',
te ndasandaku tu ndo' a.”

Kachi a.

⁴ Sakan' na kuii' ni xa'a' iin te nani' Juan
sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí mii' taxin' kaa'.
Te ka'án ndoso' ra nuu' nia kuenta ña nama nia
nimá nia xa'a' kuachi ña xaa' nia. Sakan' te koo
ka'nu' ini Ndiosí xa'a' nia, te kuchi' nia kuenta a.

⁵ Te sakuu' ne ndiee' ñuu' Jerusalén xiin' nda'a'
a, ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea ndii, ni xa'an nia mii'
iin' Juan jaan', te kunj sọ'ọ ña'a' nia, te na'má nia
kuachi nia, te ni sakuchi' ña'a' ra kuenta Ndiosí
itia Jordán jaan'.

6 Toto Juan ndii, xiin' ixi' camello n̄i kua'a a. Te ki'i' iin' toko' ra. Te tika xiin' ñuñu' itun' n̄i xaxi' ra.

7 N̄i ka'an ndoso' ra nuu' n̄ia ndii:

—Ñ̄a kuaxi xata' i ndii, ñ̄a koo' chukuu' ka nduu' a te sakan' yu'u. Te yu'u ndii, n̄i ndee v̄a'a i kunduu te ndaxin' iin' ndixan' ki'i' a.

8 Yu'u ndii, sakuchi' i ndo'ó xiin' tikui kujit̄i', ndisu ñ̄a jaan' ndii, sakuchi' a ndo'ó kuenta a xiin' ñ̄a nd̄iee' Espiritu Santo —n̄i kachi' ra xiin' n̄ia.

*So'o n̄i xaa a kii' n̄i ch̄ich̄i tu Jesús it̄ia Jordán
(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)*

9 Te kii' sakan' ndii, n̄i keta Jesús ndee ñuu Nazaret, ñ̄a naá nuu' ñu'u' Galilea, te n̄i xaa a mii' iin' Juan jaan', te n̄i sakuchi' ñ̄a'a' ra it̄ia Jordán.

10 Te nd̄i' i so'o n̄i ch̄ich̄i Jesús, te n̄i keta a tikui. Ikan' te n̄i xini a n̄i nun̄ia' nd̄ivi', te nuu' Espiritu Ndiosí, naa kaa' paloma kaa' a, te n̄i ndoo a xiin' a.

11 Sakan' te n̄i ka'an iin' tachi' yu'u' ndee nd̄ivi' ndii:

—Yo'ó nduu' si'e man̄i' i, te va'a va kuni i xini i yo'ó —n̄i kachi' a xiin' a.

*So'o n̄i xaa a kii' n̄i kuni ñ̄a nd̄iva'a sanama' a
Jesús nuu' kuq̄chi
(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)*

12 Nd̄i' i so'o ñ̄a jaan', te n̄i saka'an Espiritu Santo nimá Jesús te ku'un a mii' taxin' kaa'.

13 Te ikan' n̄i xika a nii' uvi xiko kivi', te n̄i xito kua'a ñ̄a'a' ñ̄a nd̄iva'a. Te n̄i xika a tein ti' iku',

te ni ndekuie ángele ikan', te ni xika nuu a nuu' Jesús.

Sò'ò ni xaa a kii' ni xa'a' Jesús ka'án ndoso' a nuu' ne ndiee' ñu'u' Galilea
(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Te kii' ni xiku'un Juan naá ra vi'e kaa ndii, ni xa'an Jesús nuu' ñu'u' Galilea ka'án ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa kuní Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá e'.

¹⁵ Te ka'án a ndii:

—Xa ni xinu kivi' ña ni chituní Ndiosí, te xa ni kuyatín ka'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ña jaan' na kuu' nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña xaa' ndo', te kandixa' ndo' tu'un va'a xa'a' ichi' a —ni kachi a.

Sò'ò ni xaa a kii' ni kana Jesús kumi' ta'an te tava' tiaka' te kunduu ra nda'a' xa'a' a
(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Te kii' xika' Jesús yu'u' mini Galilea ndii, ni xini a uvi ta'an te yivi'. Iin ra nani' Simón, te inga ra nani' Andrés. Te jaan' ndii, ñani ra kuni ta'an' ra. Te skó'ni' ra ñunu' ra tixin tikui mini jaan', sakan' ña te tava' tiaka' nduu' ra.

¹⁷ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nia'a ndo', te kundikun ndo' ichi' i, te sania'á i ndo'ó tava' ndo' ne yivi' nuu' kuachi nia te kundikun nia yu'u —ni kachi a.

¹⁸ Xaka'án e' te ni nakoo ra ñunu' ra, te ni xikundikun ra Jesús.

¹⁹ Te kii' ni ya'a a ndoso' ka ndii, ni xini a Jacobo xiin' ñani ra Juan, te uvi saa' te jaan' nduu' si'e Zebedeo. Te jaan' ndii, ndiee' ra xiin' yuva' ra tixin tundo' ra na'ma' ra ñunu' ra.

20 Sa²⁰kan' te n²⁰i ka²⁰na Jesús Jacobo xiin' Juan, te n²⁰i na²⁰ko²⁰ te ja²⁰an' yu²⁰va' ra ti²⁰xin tundo²⁰o' xiin' te ta²⁰tú ra, te n²⁰i xi²⁰kundikun ra Jesús.

So' o n²⁰i xa²⁰a a kii' n²⁰i xta'ni' Jesús ña ndiva'a nimá iin te yivi'

(Lc. 4:31-37)

21 Te n²¹i xa²¹a Jesús ñuu Capernaum xiin' te nda'a' xa'a' a. Te kii' n²¹i xa²¹a kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' ndii, n²¹i sko'nu' a xiin' te ja²¹an' ti²¹xin vi'e mii' nakaya ne ñuu ja²¹an', te n²¹i sania'á a ne yivi'.

22 Te n²²i nandan²²i n²²ia sa²²a sania'á ña'a' a, sa²²kan' ña n²²i ka'an a ndee' naa ka'an iin te kumi' ña ndiee', te süu' naa sania'á te sania'á tu'un ndei' Ndiosí.

23 Te n²³i yoo iin te naá ña ndiva'a nimá ti²³xin vi'e ja²³an', te n²³i nde'i ti'e' ña ja²³an' ka'an a ndii:

24 —Kua'an Jesús, te Nazaret. ¿Ndichun kuaxi sataña'a' un' ndu? ¿Ñáá kuaxi un' te sandoñu'u' un' ndu? Xiní yu'u yoo nduu' yo'ó. Ña su'un kuenta Ndiosí nduu' un' —n²⁴i kachi a.

25 Ikan' te n²⁵i ka'an ndiee' Jesús xiin' ña ja²⁵an' ndii:

—Taxin' ko²⁵o yu'u' un' te kua'an ke²⁵ta nimá te ñaa' —n²⁵i kachi a.

26 Te n²⁶i kisi' ndiee' ña ndiva'a ja²⁶an' te ja²⁶an', te n²⁶i nde'i ti'e' a, te n²⁶i ke²⁶ta a nimá ra kua'an a.

27 Te sa²⁷kuu' ne ja²⁷an' ndii, n²⁷i nandan²⁷i xa²⁷va'a n²⁷ia, te n²⁷i ka'an xiin' ta'an' n²⁷ia ndii:

—¿Mii' tu' kuaxi ña ka'an te yivi' kaa'? ¿Tee' iin ichi' xa' nduu' ña sania'á ra, cho'? Sa²⁷kan' ña xiin' ña ndiee' ka'an chuun' ra nuu' ña ndiva'a, te xini so' o a —kachi xiin' ta'an' n²⁷ia.

28 Te yachi va ni kiku kuento xa'a' Jesús kanii nuu' ñu'u' Galilea jaan'.

So'q ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús ña' tiso Simón Pedro

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

29 Sakan' te ni keta Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' vi'e jaan' te kua'an a xiin' Simón xiin' Andrés vi'e uvi saa' te jaan'. Te kua'an tu Jacobo xiin' Juan xiin' a.

30 Te ña' tiso Simón jaan' ndii, ka'ni' ndiee' tiin' ña'a' kandu'u' a' vi'e jaan'. Te kii' ni xaa Jesús xiin' ra ikan' ndii, ni ka'an ne yivi' xiin' a xa'a' ña' jaan'.

31 Sakan' te ni kuyatin a mii' kandu'u' a', te ni tijn a nda'a' a', te ni ndani'i ña'a' a. Xaka'an e' te ni kiee ña'a' ka'ni', te ni xa'a' a' nduku' a' ña kuxi a xiin' te jaan'.

So'q ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'

(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

32 Te xakuaa' nuu' kii' xa ni keta ñu'u' kivi' jaan' ndii, ni xan ndiaka te ni xan ndiaka ne ndiee' ñuu jaan' sakuu' ne kuni kuvu' nuu' Jesús. Te ni xan ndiaka tu nja ne ñu'u' ña ndiva'a nimá.

33 Te ni ndekuie kua'a' xava'a ne ndiee' ñuu jaan' yi'e' vi'e jaan'.

34 Te ni sanda'a a kua'a' va ne kuni kuvu' nuu' ndee ka nuu' kui'e. Te sakan' tu ni tava' a kua'a' ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne jaan'. Te ni taxu Jesús ka'an ña ndiva'a sakan' ña xini ña jaan' yoq nduu' Jesús.

Ka'án Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mii' taxin' kaa'

(Lc. 4:42-44)

³⁵ Te nja'a va kuaxi kitú', te ni ndokoo Jesús, te ni keta a vi'e jaan' te kua'an a iin xaan' mii' taxin' kaa' xa'a' ku'u, te ikan' ni ndatu'un' a xiin' Ndiosí.

³⁶ Te ni xa'an nanduku' ña'a' Simón xiin' inga te nda'a' xa'a' a.

³⁷ Te ni ka'an ra xiin' a kii' ni xa'an kunj ña'a' ra ndii:

—Sakuu' ne yivi' nanduku' yo'ó, tákui'e —ni kachi ra.

³⁸ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—To'o' ndo' tuku ñuu, ña ñu'u' yatín, te ka'an ndoso' tu i tu'un va'a nuu' ne yivi' jaan'. Kuachi ndii xa chuun jaan' ni keta i nuu' Ndiosí kuaxi i —ni kachi a.

³⁹ Sakan' na kuii ni keta a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan', te ni xa'an ka'an ndoso' a tu'un va'a nuu' ne ndiee' kani' nuu' ñu'u' Galilea. Sakan' ni xaa a tixin i'in vi'e mii' nakayá ne ndiee' ñuu jaan'. Te sakan' tu ni tava' a ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne ndiee' ikan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kumi' kui'e te'i

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ Te ni kuyatín iin te kumi' kui'e te'i nuu' Jesús, te ni xikuijn xiti' ra nuu' a, te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, naa' kuní un' ndii, kuvi sanda'a un' yu'u nuu' kui'e ña ndo'o' i —ni kachi ra.

⁴¹ Te n̄i kuv̄ita in̄i a xa'a' te jaan', te n̄i sanakaá a nda'a' a, te n̄i tond̄ia nda'a' ña'a' a ka'án a xiin' ra ndii:

—Kuni sanda'a i yo'ó nda'a kij' un' —n̄i kachi a.

⁴² Sakan' na, kij' ka'án a ña jaan' ndii, xaka'án e', te n̄i k̄iee ña'a' kui'e jaan', te n̄i nda'a ra.

⁴³ Ndi'i jaan' te n̄i ka'an chuun' ndiee' a xiin' ra, te n̄i ndei' ña'a' a ka'án a xiin' ra ndii:

⁴⁴ —Kua'an, ndisu k̄a'an un' xiin' ndee jin ne yivi' ña n̄i xaa i xa'a' un' yo'o'. Süu' jaan' ndii kua'an te nia'a xiin' m̄ii' un' nuu' sutu ña xa n̄i nda'a un'. Te nasoko' un' ña'a nuu' Ndiosí xa'a' ña xa n̄i nda'a un' naa n̄i ka'an chuun' Moisés, te kun̄i ne yivi' ña n̄i nda'a xna'a un' —n̄i kachi a.

⁴⁵ Ndisu n̄i ket̄a so'o te jaan' kua'an ra, te n̄i xa'a' kiku ra kuento nuu' sakuu' ne yivi' xa'a' ña n̄i xka'nd̄ia jaan'. Xa'a' a jaan' na n̄i kuv̄i ka ku'un tuvi' Jesús ndee jin ñuu jaan', süu' jaan' ndii n̄i ndoo a mii' kataxin', ndee saa ka n̄i ndii, n̄i xa'an ne ndiee' sakuu' ñuu jaan' mii' n̄i yoo a.

2

So'o n̄i xaa a kij' n̄i sanda'a Jesús jin te kui'e xa'a'

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

¹ Te kij' n̄i xka'nd̄ia ndia'vi' kivi' ndii, n̄i nand̄iko' tukuu' Jesús ñuu Capernaum. Te n̄i xa'a' xika' kuento ña ndu'u' a jin vi'e.

² Numi' te n̄i nakaya kua'a' ya'a ne yivi' mii' ndu'u' a. Te chitu' n̄i'i vi' ndee yi'e' vi'e a jaan'. Te ka'án Jesús tu'un Ndiosí nuu' n̄ia.

³ Ikan' te n̄i ndekuɛ kumi' ta'an te yivi' ndiso' ra iin' te kui'e xa'a' kandu'u' ra nuu' iin' tun' xto.

⁴ Te kii' n̄i ndekuɛ ra xiin' te jaan' vi'e mii' iin' Jesús ndii, n̄i kuv̄i kuyat̄in ra nuu' a, kuach̄i ndii kua'a' va ne yivi' ita'. Sakan' na n̄i kaa ra xini' vi'e xiin' te kuni kuv̄i jaan', te n̄i xa'a ra iin' yavi ikan' sava n̄i mii' iin' Jesús. Sakan' te n̄i sanuu' ra tun' xto mii' kandu'u' te kuni kuv̄i jaan' nuu' a.

⁵ Te kii' n̄i xini Jesús ña in̄i te yivi' jaan' xini ña'a' ra ndii, n̄i ka'an a xiin' te kuni kuv̄i jaan' ndii:

—Xa n̄i ndoyo kuach̄i un', pia'un —n̄i kach̄i a.

⁶ Sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te yoo ikan' ndii, n̄i ka'an ra xiin' nimá ra ndii:

⁷ “Te yivi' kaa' ndii, kaniá'a ra xa'a' Ndiosí, sakan' ña Ndiosí kuɛti' yoo ndjee' te sandoyo' a kuach̄i ne yivi'”, n̄i kach̄i ra xiin' nimá ra.

⁸ Ndisu numi' te n̄i xini Jesús xiin' nimá a ña ka'an te jaan' xiin' nimá ra. Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Vã'a ka'an ndo' xiin' nimá ndo' xa'a' i, taã.

⁹ ¿Ndee ña nduu' ña xaku' ka vixi ka'an i xiin' te kaa', tuu ndo'ó? ¿Ñáá ña xa n̄i ndoyo kuach̄i ra, uun ñáá ña ndokoɔ ra te na'in ra tun' xto ra, te ku'un ra?

¹⁰ Sakan' na kuii' nia'a yu'u, ña nduu' tu te yivi', ndo'ó ña kumi' i ndjee' iin' yivi' te sandoyo' i kuach̄i ne yivi' —n̄i kach̄i a.

¹¹ Sakan' te n̄i ka'an a xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Xiin' yo'ó ka'an i. Ndokoɔ un', te na'in un' tun' xto un', te nu'u un' vi'e un' —n̄i kach̄i a.

12 Xaka'án e' te n̄i ndond̄ich̄i ra, te n̄i na'ín ra tun' xto ra, te nuu' ni'nu' sakuu' ne yivi' jaan' te n̄i keta ra kua'an ra. Te n̄i nandan̄i va n̄ia xaka'nu' n̄ia Ndiosí ka'án n̄ia ndii:

—Ndēe iin kivi' t̄ia'an kun̄i e' naa n̄a kaa' —n̄i kachi n̄ia.

*S̄o' o n̄i xaa a kii' n̄i kana Jesús Leví Mateo
(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)*

13 Ndi'í n̄a jaan' te n̄i keta Jesús vi'e jaan' te kua'an n̄i tukuu a yu'u' min̄i Galilea. Te kua'a' va ne yivi' kua'an mii' iin' a, te sania'á n̄a'a' a tu'un Ndiosí.

14 Te kij' xka'ndiá a kua'an a ndii, n̄i xini a ndu'u' Leví, si'e Alfeo, mii' kendiaa' ya'vi' ra xa'a' n̄uu Roma. Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—N̄ia'a, te kundikun un' yu'u —n̄i kachi a.

Sakan' te n̄i ndond̄ich̄i ra, te n̄i xikundikun n̄a'a' ra.

15 Te kij' ndu'u' Jesús nuu' mesa xixi' a vi'e Leví jaan' ndii, kua'a' tu te kendiaa' ya'vi' xa'a' n̄uu Roma xiin' kua'a' tu ne ká'án va'a ne yivi' xa'a' ndiee' inga' n̄ia nuu' mesa xiin' Jesús, xiin' te nda'a' xa'a' a xixi' n̄ia, sakan' n̄a xa yoo kua'a' te ndikún xata' a.

16 Te kij' n̄i xini te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te nduu' kuenta te fariseo, n̄a xixi' Jesús xiin' te kendiaa' ya'vi' jaan' xiin' inga ka ne ká'án va'a ra xa'a' jaan' ndii, n̄i ka'an ra xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Koto ndo' saa vi' kuu' te sania'á ndo'ó kaa'. V̄a' xachi' xaa' ra xixi' ra xiin' te kendiaa' ya'vi', xiin' inga te xaa' tu kuachi kaa' —n̄i kachi ra.

17 Te n̄i ka'an Jesús xiin' r̄a k̄ij' n̄i x̄in̄i so'o a ña n̄i ka'an r̄a jaan' ndii:

—Ne va'a kuni ndii, k̄un̄i n̄ia te tatan', süu' jaan' ndii ne kuni kuv̄i kūjt̄i' k̄un̄i r̄a. Te yu'u ndii, kūax̄i i te kāna i ne tuu ña xachuun' ndaku n̄ia. Süu' jaan' ndii kūax̄i i, te kāna i ne x̄in̄i ña yoo kūach̄i n̄ia —n̄i kach̄i a.

Yo'o' ka'an Jesús ña nduu' a ndee naa iin te tunda'á'

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

18 Kij' n̄i x̄in̄i sava ne yiv̄i' ña yoo nd̄it̄ia te nda'a' xa'a' Juan xiin' te nda'a' xa'a' te fariseo ndii, n̄i xa'an ndatu'un' n̄ia Jesús ndii:

—Te nda'a' xa'a' Juan ndii, yoo nd̄it̄ia chito va r̄a. Te sakan' tu xaa' te nda'a' xa'a' te fariseo. Te, ¿ndichun na yoo nd̄it̄ia te nda'a' xa'a' yo'ó? —n̄i kach̄i n̄ia xiin' a.

19 Te n̄i ka'an Jesús xiin' n̄ia ndii:

—¿Ñáá kuv̄i kōo nd̄it̄ia ne yiv̄i', ne ñu'u' mii' yoo ña tunda'á', kij' ndu'u' ka te tunda'á' xiin' n̄ia? Kuv̄i saa n̄ia ña jaan', sakan' ña ndu'u' ka te tunda'á' jaan' xiin' n̄ia.

20 Ndisu xaa iin kivi' kij' tu'un ne yiv̄i' te tunda'á' jaan', te kij' sakan' ndii, kuni a kaka nd̄it̄ia ne jaan' —n̄i kach̄i a xiin' n̄ia.

21 Te n̄i ka'an ka a xiin' n̄ia ndii:

—Ndee iin ne yiv̄i' ná'ma' iin toto yata' xiin' iin tu'un' toto xaa'. Kūach̄i ndii, kij' ndoo toto jaan' ndii, nand̄ij̄i toto xaa' jaan' te kūach̄i nd̄i' i ka toto yata' jaan'.

22 Te ndee iin tu ne yiv̄i' ndii, täan' n̄ia vino xaa' t̄ix̄in̄i iin' yata'. Sakan' ña naa' saa n̄ia sakan' ndii, kij' kuiya' ra' ndii, tia'nd̄ia iin' jaan', te

kuitjā ndoḡ ra', tē ndoñu'u' saka tu iin' jaan'. Sakan' na kuii' kuní a ña taan' e' vino xaa' tixin iin' xaa' —ñi kachi a xiin' ne jaan'.

Jesús nduu' ña kumi' ndiee' nuu' ndee kivi' sábado, ña xinandiee' e'
(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³ Iin kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', kii' xka'ndiá Jesús kua'an a xiin' tē nda'a' xa'a' a mii' yoo trigo ndii, ni xa'a' tē jaan' tu'un' ra yoko' trigo jaan'.

²⁴ Tē ni ka'an sava tē fariseo ndii:

—Koto un', ¿ndichun na xaa' ndo' ña xata'an saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kachi ra.

²⁵ Tē ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáa tia'an ka'vi ndo' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' ña ni xaa David xta'an' kii' ni natin ra, tē ni xi'i ra soko xiin' tē ndiaka' ta'an' xiin' ra?

²⁶ Sakan' tē ni xka'ndia ra tixin vi'e Ndiosí kii' ni nduu' Abiatar sutu ka'nu', tē ni xixi ra xita' va'a su'un, tee' ndee sutu kujti' xata'an kuxi ña jaan', tē ni taxi tu ra a ni xixi ndee tē ndiaka' ta'an' xiin' ra —ni kachi a.

²⁷ Tē ni ka'an tu a xiin' tē jaan' ndii:

—Kivi' sábado, ña xinandiee' e' ndii, ni xa'a ña'a' Ndiosí xa'a' ña va'a ne yivi'. Tē suu' ne yivi' ni xa'a a xa'a' kivi' jaan'.

²⁸ Xa'a' a jaan' na yu'u, ña nduu' tu tē yivi' ndii, kumi' i ndiee' ndee xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ni kachi a.

3

Sọ'ọ nì xaa a kii' nì sanda'a Jesús iin tẹ kui'e nda'a'

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

¹ Tuku nì nì nda'nì Jesús vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan', tẹ nì ka'nì iin tẹ kui'e nda'a' ikan'.

² Tẹ nì chuun xa'a' va tẹ fariseo tẹ kunì ra naa' sanda'a a tẹ kui'e nda'a' jaan' kivi' sábadó, ña xinandiee' ne yivi', sakan' tẹ kivi tiiin kuachi ra Jesús.

³ Tẹ nì ka'an a xiin' tẹ kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Ndondichi, tẹ kuin un' ma'in' kaa' —nì kachi a.

⁴ Sakan' tẹ nì ka'an Jesús xiin' tẹ kuni tiiin kuachi ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndee ña taxi' tu'un ndei' Ndiosí saa e' kivi' sábadó, ña xinandiee' e'? ¿Ñáá ña va'a taxi' a saa e' uun ñáá ña nja'a taxi' a saa e'? ¿Ñáá sakakú e' ne yivi', uun ka'nì' ndi'i' e' nja, kachi a? Nakuiin ndo' —nì kachi a.

Ndisu tẹ jaan' ndii, koo' a nì ka'an xachi' ra.

⁵ Sakan' tẹ nì nakoto'nì xi'é a nuu' tẹ jaan', tẹ nda'vi tu kuni a xa'a' ña xii va nimá ra. Sakan' tẹ nì ka'an a xiin' tẹ kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Sanakaá un' nda'a' un' —nì kachi a.

Sakan' tẹ nì sanakaá ra nda'a' ra, tẹ nì nda'a a.

⁶ Nì kije so'ọ tẹ fariseo jaan' ikan', tẹ nì xa'a' ndatu'un' tuni ra xiin' tẹ nda'a' xa'a' Herodes saa kivi ka'nì' ra Jesús.

Sọ'ọ nì xaa a kii' nì sanda'a Jesús kua'a' ne yivi' yu'u' mini

7 Sakan' te ni keta Jesús te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a yu'u' miní Galilea, te kua'a' ya'a ne yivi' ndikún ña'a' kua'an ña. Sava ne yivi' jaan' ni kiee ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galilea, te sava ña ni kiee ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea,

8 te sava tukū ne jaan' ni kiee ñuu Jerusalén. Te sava tukū ña ni kiee ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Idumea. Te sava tukū ña ni kiee ñuu ña ñu'u' tukū ta'vi' itia Jordán. Te ni kiee tu sava ne yivi' jaan' yatín ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón. Kua'a' ya'a nanduu' ne yivi' jaan', te kua'an ña mii' kua'an Jesús. Sakan' xaa' ña xa'a' ña ni xini ña kuento xa'a' kua'a' ya'a chuun ka'nu' ña xaa' a.

9 Sakan' te ni ka'an chuun' a xiin' te nda'a' xa'a' a ña na koo tu'va ra xiin' iin tundoo' mii' kunaā a ka'an ndoso' a, koto ka tavi ña'a' ne kua'a' ya'a jaan'.

10 Kuachí ndii xa ni sanda'a a kua'a' ne yivi', xa'a' a jaan' na ndekuie' te ndekuie' kua'a' va ne kuni kuví nuu' a te tondia ña'a' ña te nda'a' ña.

11 Te kii' xini ña'a' ne ñu'u' ña ndiva'a nimá ndii, xikuitá xiti' ña nuu' a, te ka'an ti'e' ña ndiva'a jaan' xiin' Jesús ndii:

—Yo'ó nduu' si'e Ndiosí —kachi a.

12 Ndisu ni ka'an chuun' ndjee' Jesús nuu' ña ndiva'a jaan' te koo taxin' yu'u' a, sakan' te ka'an a nuu' ne yivi' yoo nduu' Jesús.

Sọ'o ni xaa a kii' ni naqaxin Jesús uxí uvi ta'an te nda'a' xa'a' a

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

13 Ni ya'a te ni kaa Jesús xini' iin iku', te ni xaka a te kuni naqaxin a. Te kii' xa ita' ti'vi sakuu' ra nuu' a ndii,

14 nī nakaxin̄ a uxī uvi ta'an tē jaan' tē kaka ra xiin' a tē tianu' ña'a' a sania'á ra ichi' a.

15 Tē kumi' ra ndjēē' tē sanda'a ra ne kuni kuvī, tē kumi' tu ra ndjēē' tē tava' ra ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi'.

16 Iin tē jaan' nani' Simón, tē nī chindu'u' Jesús inga kivi' ra Pedro.

17 Tē inga ra nani' Jacobo, xiin' ñani ra, tē nani' Juan. Tē si'e Zebedeo nduu' uvi saa' tē jaan'. Tē nī chindu'u' Jesús kivi' uvi saa' tē jaan' Boanerges. Tē ña jaan' kuni kachi a ndii: Tē kui'e va ndee naa nde'í savī'.

18 Tē inga tukū ra nani' Andrés, tē inga ra nani' Felipe, tē inga ra nani' Bartolomé, tē inga ra nani' Mateo, tē inga ra nani' Tomás, tē inga ra nani' Jacobo, tē jaan' ndii, si'e Alfeo nduu' ra. Tē inga ra nani' Tadeo, tē inga ra nani' Simón, tē jaan' ndii, kuenta iin tī'vi, tē nani' cananista nduu' ra.

19 Tē inga ra nani' Judas Iscariote, tē nī sanakua'a Jesús so'o' ndi'i' nda'a' tē kuu' ka'nu'. Ndi'i ña jaan' tē nī nandiko' sakuu' nja vi'e.

Ka'án kinī tē sania'á tu'un ndei' Ndiosí xa'a' Jesús

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23)

20 Tē tukū nī nī nakaya kua'a' xava'a ne yivi' nuu' a. Xa'a' a jaan' na ndee nī kunia'a a kuxi a nī ndee tē nda'a' xa'a' a.

21 Ki' nī xinī tu'un ne iin kuu' xiin' Jesús xa'a' ña jaan' ndii, nī kieē nja vi'e nja kua'an nja kuni nakā ña'a' nja, sakan' ña ka'án ne jaan' ndii:

—Tē loco nduu' ra —kachi nja.

22 Tē nī ka'an tu sava tē sania'á tu'un ndei' Ndiosí, tē nī kieē ñuu Jerusalén ndii:

—Ñā ndiva'a kuu' nuu' ñā nani' Beelzebú naá nimá Jesús kaa', sakan' na chindiee' ñā'a' a te kuvj tava' ra ñā ndiva'a ñā ñu'u' nimá ne yivi' —kachi te jaan'.

23 Sakan' te ni kana Jesús te jaan' nuu' a, te ni ka'an a xiin' ra iin ñā ka'an ndiaa a ndii:

—¿Ñáá ka'an' ndo'ó ndii, kuní ñā ndiva'a kuu' nuu' tava' ta'an' a nimá ne yivi'?

24 Naa' nata'vi' ne yivi', ne ndiee' iin ñuu ka'nu' kuu' nuu', te kunta'an' nja ndii, ndoñu'u' ñuu jaan',

25 uun naa' nata'vi' ne ndiee' tixin iin vi'e te kunta'an' nja ndii, nduxin tu vi'e ne jaan'.

26 Te nii' sakan' nduu' tu a naa' kunta'an' ñā ndiva'a kuu' nuu' jaan' xiin' nda'a' xa'a' a, te nata'vi' ta'an' a ndii, sandoñu'u' xiin' mji' a, te xa ikan' nduxin ndi'i ñā xa'ndia chuun' a.

27 Te ndee iin ne yivi' kuvj ki'vi vi'e iin te ndiee' va te na'in nja ñā'a' ra, naa' sätin ñā'a' nja ñā nuu'. Sakan' kuiti' te kuvj saku'na' nja ñā kumi' ra.

28 'Ñā ndaku ka'an' i xiin' ndo' ndii, sakuu' nuu' kuachj ñā xaa' ndee ka ne yivi' xiin' sakuu' nuu' ñā kani'a nja ndii, koq ka'nu' ini Ndiosí xa'a' nja.

29 Ndisu yoo ka kani'a xa'a' Espíritu Santo ndii, koo' kivi' koq ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ne jaan'. Süu' jaan' ndii kuiso kuachj nja ndee ndi'i' ni kivi' —ni kachj a xiin' te jaan'.

30 Ni ka'an Jesús ñā jaan', kuachj ndii ka'an te jaan' ñā ñā ndiva'a naá nimá a.

Sq'o ni xaa a kii' ni kixin si'i' Jesús xiin' ñani a nanduku' ña'a' nia

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹ Sakan' te ni xaa si'i' Jesús xiin' ñani a vi'e mii' iin' a. Te ni ndoo nia ita' nia ki'e, te ni saya'á nia kuento te kana ña'a' ne yivi'.

³² Te ne yivi' kua'a', ne ndiee' saa xinunduu mii' iin' a jaan', ni ka'an xiin' a ndii:

—Tákuie, si'i' un' xiin' ñani un' ndii, ki'e ita' nia nanduku' nia yo'ó —ni kachi nia.

³³ Sakan' te ni ka'an a xiin' ne jaan' ndii:

—Kuní i ña kundani ndo' yoo nduu' ndee naa si'i' i xiin' ñani i —ni kachi a.

³⁴ Sakan' te ni nakoto a nuu' ne ndiee' saa xinunduu jaan' ka'an a ndii:

—Koto ndo', ne yo'o' nduu' ndee naa si'i' i xiin' ñani i.

³⁵ Kuachi ndii, yoo ka xaa' ña kuní Ndiosí ndii, ne jaan' nduu' ndee naa ñani i, xiin' ña' ku'va i, xiin' si'i' i —ni kachi Jesús xiin' ne yivi' jaan'.

4

Sq'o kua'an ña ni sania'á Jesús xa'a' iin ñu'u' mii' kiku' iin te yivi' ndikin'

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Unta' kii' kua'an tukuu Jesús yu'u' mini jaan' ndii, ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' nuu' a ikan'. Sakan' te ni sk'o'nu' a tixin iin tundo'o' nuu' tikui jaan'. Te ne yivi' jaan' ndii, yu'u' mini ita' nia te kunj so'o' ña'a' nia.

² Te ni xa'a' sania'á ña'a' a kua'a' ña'a' xiin' ña ka'an ndiaa ka'an a ndii:

3 —Chuun xa'a' va ndo' ña ka'an i xiin' ndo'. Unta' ndii, ni keta iin te yivi' kua'an kiku' ra ndikin' trigo mii' xika' ra.

4 Te kij' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, sava a ni koyo nuu' ichi'. Te ni ndekuie saa, te ni xaxi' ri' a.

5 Te sava tuku ndikin' ni koyo mii' yaxin' va ndoso' ñu'u' xata' yuu'. Te yachi va ni ndutia a sakan' ña koo' kua'a' ñu'u' ndoso' xata' yuu' jaan'.

6 Ndisu kij' ni keta ñu'u' ndii ni saxii ña'a' a, te xa'a' ña kual' tjo'o a ndii, ni ichi a.

7 Te sava tuku a ni koyo tein ku'u' iñu'. Te kij' ni xa'nu iñu' jaan' ndii, ni tavi a itia trigo jaan', te ni xa'ni' ndi'i' ña'a' a, sakan' na kuu' koo' ndikin' a ni kuun.

8 Te sava ka tuku a ni koyo nuu' ñu'u' ña'ma. Te ni ndutia a, te ni xa'nu a, te ni kuun ya'a ndikin' i'in a. Sava itia trigo jaan' ni taxi oko uxi ndikin', te sava a ni taxi un' xiko ndikin', te sava tuku a ni taxi ciento ndikin' —ni kachi Jesús.

9 Te ni ka'an ka a ndii:

—Ndo'ó ne xini so'o ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ni ka'an i —ni kachi a.

*Yo'o' sanakuachi' Jesús ña ka'an ndiaa
(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)*

10 Kij' ni ndoo iin ndaa' Jesús ndii, ni ndatu'un' ña'a' ne ita' yatın xiin' te uxi uvi' jaan' xa'a' ndee ña kuni kachi ña ni ka'an ndiaa a jaan'.

11 Te ni ka'an a xiin' nia ndii:

—Ndo'ó ndii, taxi' Ndiosí ña kundani ndo' ña xini mii' kuiti' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a nimá

ne yivi'. Ndisu nuu' ne xika' ndiká ndii, xiin' ña ka'án ndiāa kuṭi' ka'án i.

¹² Sakan' te tee' ndee xito' nja ndii, kōo' xachi' a kuvī kuni nja. Te tee' ndee xini so'o te xini so'o nja ndii, kūndanī nja a te nandiko' nja nuu' i te koo ka'nu' inī i xa'a' kuachi nja —nī kachi a.

Ka'án Jesús ndee ña kuni kachi ña ka'án ndiāa xa'a' te kiku' ndikin' jaan'

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Te nī ka'an tu Jesús xiin' ne nī ndoo ita' jaan' ndii:

—Naa' kūndanī ndo' ña ka'án ndiāa jaan' ndii, ¿saa kuvī kundanī ndo' inga ña ka'án ndiāa ña ka'an ka i xiin' ndo'?

¹⁴ Te kiku' ndikin' jaan' nduu' te ka'án ndoso' tu'un Ndiosí.

¹⁵ Te ichi' mii' nī koyo sava ndikin', ña nī kiku' te jaan', nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí. Te kij' ndi'i' xini so'o nja a ndii, numi' te tu'un' ña ndiva'a ña jaan' nimá nja.

¹⁶ Te sakan' tu ñu'u' yaxin' va ña ndoso' xata' yuu' mii' nī koyo sava ndikin' ña nī kiku' te jaan' ndii, nduu' a ndee naa nimá sava tukū ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí. Te kij' ndi'i' xini so'o nja a ndii, numi' te taxi' so'o nja, te va'a va kuni nja.

¹⁷ Ndisu kōo' ti'o'o a nimá nja, xa'a' a jaan' na kuvī kuṭa nī i nja xiin' tu'un jaan'. Sakan' na kij' ndo'o' nimá nja uun kij' sando'o' ña'a' ne yivi' xa'a' ña kandixa' nja tu'un jaan' ndii, nakoo' nja a.

18 Te ñu'u' mii' yoo ku'u' iñu' mii' ni koyo sava ndikin' ña ni kiku' te jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí.

19 Ndisu ndi'ni va nimá ña xa'a' ña yoo iin yivi', te xini xa'an' ña'a' ña vika', te ndioo' ini ña xa'a' inga ka ña'a. Sakan' na kuii' tavi sakuu' ña jaan' tu'un jaan', te nanduu' ña ndee naa ña koo' ndikin' kuun' nda'a'.

20 Te ñu'u' ña'ma mii' ni koyo ndikin' ña ni kiku' te jaan' nduu' ndee naa nimá sava tu'ku ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí, te natiin' va'a ña a. Sava ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo, ña ni taxi oko uxí ndikin', te sava ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo, ña ni taxi uní xiko ndikin', te sava tu'ku ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo, ña ni taxi ciento ndikin' —ni kachi Jesús.

*Sania'á Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' kaq tuún
(Lc. 8:16-18)*

21 Ni ka'an tu Jesús xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Ndee iin ne yivi' ndii, nakun' ña kaq tuún, te kaní ña a tixin iin xatun', ni ndee kaní tu ña a tixin iin tun' xto. Süu' jaan' ndii nakun' ña a, te xani' ña a mii' sukun te tuvi' tuún a.

22 Kuachi ndii koo' ndee iin ña yoo si'e ña nätuvi, te koo' ndee iin tu ña xaa' si'e ne yivi' ña nätuvi saq Ndiosí.

23 Ndo'ó, ne xini so'o ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ka'án i —ni kachi a.

24 Te ni ka'an tu a xiin' ña ndii:

—Chuun xa'a' va ndo' saq xini so'o ndo' ña ka'án i xiin' ndo'. Kuachi ndii, saq nii' xini so'o ndo' ña ka'án i jaan' ndii, nii' sakan' taxi i ña

chuun va ndo', te kundani ndo' a. Te taxi i ña ndee kundani kua'a' ka ndo' a.

²⁵ Kuachī ndii, yoo ka kundani sava ña ka'an i jaan' ndii, taxi i ña kundani kua'a' ka ña a. Ndisu yoo ka taxi' so'o xa'a' a jaan' ndii, sanandosō' ña'a' i ña sie ña kundani ña —ni kachi a.

Ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' saa xa'nu' mii' ndikin'

²⁶ Te ni ka'an tu Jesús ndii:

—Ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa xka'ndiá xiin' ndikin' ña ni kiku' iin te yivi' nuu' ñu'u'.

²⁷ Te yivi' jaan' ndii, kixín ra, te ndokoó ra. Te ndikin' jaan' ndii, ndutiá a, te xa'nu' a ñu'u' nduu' a, uun iin ke'in' nduu' a. Te ndee xini' te jaan' saa ndutiá ndikin' jaan'.

²⁸ Sakan' ña mii' ñu'u' jaan' nduu' ña sakua'nu' ña'a'. Xi'na ka itun' a xikoó, ikan' te kiee' yoko' a, ya'á sie te xikoó tu ndikin' a.

²⁹ Te kij' nakuixa' ndikin' jaan' ndii, kua'an ra te xa'ndia ra a xiin' ichi ki'i', kuachī ndii xa ni kiee savi' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' ndikin' ma'á ña nani' mostaza
(Mt. 13:31-35; Lc. 13:18-19)

³⁰ Te ni ka'an tu Jesús ndii:

—Ndee ña nakuitá xiin' ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', uun ndee ña ka'an ndiaa va'a ka nakata e' xiin' a te kuvi kundani ndo' a?

³¹ Ña xa'ndia chuun' a jaan' ndii, nduu' a ndee naa ndikin' mostaza. Ndikin' jaan' ndii, ña lulu

ma'á ká nduu' a te sakan' sakuu' nuu' ndikin' ña chi'i' e'.

³² Ndisu kij' xa'nu' a ndii, sukun ka itun' a te sakan' sakuu' nuu' ku'u xitín', te na'nu' va nda'a' nu' nata'vi'. Sakan' na kuii' ndee saa ti' ta'nu' ndivi' kuvi kundíee kati' nda'a' nu' —ni kachi Jesús.

³³ Te xiin' kua'a' ña ka'an ndiaa ndee naa ña jaan' ni ka'an Jesús xiin' ne jaan' saa kuvi kundaní kuñti' ña.

³⁴ Te xa nuu' ña ka'an ndiaa jaan' kuñti' ni ka'an a xiin' ne yivi' jaan'. Ndisu nuu' te nda'a' xa'a' a ndii, ni sanakuachi' ndi'i ña'a' a tuku xaan'.

S'o'o ni xaa a kij' ni ka'an chuun' Jesús, te ni xikuiin tachi' ndíee'

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Kij' ni xaa ñyu kivi' jaan' ndii, ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—To'o' ndo' tuku ta'vi' xioo miní —ni kachi a.

³⁶ Sakan' te ni nakoó ra ne yivi' kua'a' jaan', te kua'an ra xiin' a tixín tundoo' mií' xa naa a jaan'. Te kua'an tu ki'in' ne yivi' xiin' sava ká tundoo'.

³⁷ Sakan' te ni xa'a' xika' ndíee' tachi' nuu' tikui jaan'. Te ni xa'a' a satuvi' a tikui nuu' miní jaan', te ko'ni' ra tixín tundoo' jaan', te xa kua'an chitu' nu'.

³⁸ Ndisu Jesús ndii, su'ma' tundoo' jaan' kandu'u' a kixín a nuu' ña ki'i' xini' a. Ikan' te ni sandoto' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—¡Tákuie, ndoto nuu' un'! ¿Ñáá ndi'ni yo'ó naa' ndoñu'u' e'? —ni kachi ra xiin' a.

³⁹ Sakan' te ni ndokoo a, te ni ka'an chuun' a xiin' tachi' ndíee' jaan' xiin' tikui miní jaan' ndii:

—Taxin' koḡ un', nakunaa taxin' un' —ni kachi a.

Xaka'an e, te ni xikuijn ndoo tachi' jaan', te ni nakunaa taxin' tu tikui minj jaan'.

⁴⁰ Sakan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ndichun na yi'vi nia ndo'? ¿Ñáá tiá'an tu inj ndo' xini ndo' yu'u? —ni kachi a.

⁴¹ Te ni yi'vi xava'a ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Yoo nduu' tu te yivi' kaá', na kuii' ndee tachi' xiin' tikui minj ka'an chuun' ra xiin', te kandixa' ña'a a? —ni kachi ra.

5

So'o ni xaa a kii' ni tava' Jesús ña ndiva'a nimá iin te ñu'u' Gadara

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

¹ Sakan' te ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndee tuku ta'vi' yu'u' minj jaan' nuu' ñu'u' ne Gadara.

² Te kii' ni nuu a tundo'o' jaan' ndii, xaka'an e', te ni keta iin te yivi' iin yavi ndii, te ni nata'an' ra xiin' a. Te jaan' ndii, ña ndiva'a naá nimá ra.

³ Te xa yavi jaan' ni ndu'u' ra, te ndee iin ne yivi' ni kuvj satiin' ña'a' ni ndee xiin' karena.

⁴ Te kua'a' va ichi' ndii, ni xikotijn ra xiin' karena ndu'u', uun xiin' kaá ña yoo tivj. Ndisu xa'ndia ra ña jaan', te sakuachi' ra a. Te ndee iin te yivi' kuvj satiin' ña'a'.

⁵ Ni xika ra iin ke'in' xiin' ñuu tejn ku'u xiin' mii' ita' yavi ndii jaan' nde'í ra, te satuxu'vi xiin' mii' ra xiin' yuu' kua'an ra.

⁶ Kij' n̄i x̄inj̄ r̄a Jesús ndeē xika' ndii, n̄i ndava r̄a kua'an r̄a mii' iin' a, t̄e n̄i xāa r̄a, t̄e n̄i x̄ikuijn̄ xiti' r̄a nuu' a.

⁷ T̄e n̄i ka'an ti'e' r̄a xiin' a ndii:

—¿Ndichun kuax̄i un' s̄ataña'a' un' yu'u, Jesús, si'e Ndiosí ndu'u' nd̄ivi'? Ka'an nda'vi i xiin' un' ña s̄ando'o' u'vi un' yu'u —n̄i kach̄i r̄a.

⁸ N̄i ka'an r̄a s̄akan' xiin' a s̄akan' ña xa n̄i ka'an chuun' a xiin' ña nd̄iva'a jaan' ndii:

—Ña nd̄iva'a, kuan ket̄a nimá t̄e yivi' ñaa' —n̄i kach̄i a.

⁹ T̄e n̄i ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Saa n̄ani' yo'ó? —n̄i kach̄i a.

Sakan' t̄e n̄i ka'an r̄a xiin' a ndii:

—Legión n̄ani' i, s̄akan' ña kua'a' va ndu —n̄i kach̄i r̄a.

¹⁰ Sakan' t̄e n̄i ka'an nda'vi va ña nd̄iva'a jaan' nuu' Jesús ña t̄i'vi' ña'a' a tuk̄u xaan'.

¹¹ Yat̄in̄ ikan' n̄i yoō iin̄ it̄un, t̄e ndoso' iin̄ t̄i'vi' chie kin̄i xax̄i ri' ku'u.

¹² T̄e n̄i ka'an nda'vi tuk̄u a xiin' Jesús ndii:

—Saa un' ña va'a, t̄e t̄i'vi' un' ndu'u, t̄e kun ko'n̄i ndu t̄ix̄in̄ kin̄i kaa' —n̄i kach̄i a.

¹³ Sakan' t̄e n̄i tax̄i Jesús ña jaan'. T̄e n̄i kieē ña nd̄iva'a jaan' nimá t̄e yivi' jaan', t̄e n̄i ko'n̄i a t̄ix̄in̄ kin̄i jaan'. T̄e n̄i tax̄ta'an' ri' n̄i n̄akaa' ri' mii' nako' it̄un jaan' ndeē n̄i koyo ri' min̄i jaan', t̄e n̄i xi'i ri'. Yat̄in' uv̄i mií n̄i kuu ri'.

¹⁴ T̄e yivi', t̄e ndiee' xito' kin̄i jaan' ndii, n̄i x̄inu r̄a kuan nu'u r̄a. T̄e n̄i ka'an r̄a xiin' ne ndiee' ñuu r̄a ndeē ña n̄i xka'nd̄ia. T̄e n̄i ka'an tu r̄a xiin' ne ndiee' yat̄in̄ ñuu jaan'. T̄e n̄i kieē ne yivi' kuan kun̄i nduchi' nuu' n̄ia ndeē ña n̄i xka'nd̄ia ikan'.

15 Te nĭ ndekuĭe nĭa mii' iin' Jesús, te nĭ xĭnĭ nĭa te nĭ ñu'u ña ndĭva'a nimá ndu'u' ra yatĭn nuu' Jesús ni'nu' ra toto, te xa kuvĭ tu xanĭni va'a ra. Kĭi' nĭ xĭnĭ ne yivĭ' ña jaan' ndii, nĭ yĭ'vi va nĭa.

16 Te ne yivĭ', ne nĭ xĭnĭ nduchi' nuu' ña nĭ xka'ndĭa jaan' ndii, nĭ ka'an nĭa xiin' inga ne yivĭ' ndee ña nĭ xaá Jesús xiin' te nĭ ñu'u ña ndĭva'a nimá jaan', xiin' ña nĭ ndo'o kinĭ jaan'.

17 Sakan' te nĭ xa'a' ka'an nda'vi nĭa xiin' Jesús ña keta a nuu' ñu'u' nĭa jaan'.

18 Te kĭi' skó'nu' a tixĭn tundoo' kua'an a ndii, nĭ xikan te nĭ ñu'u ña ndĭva'a nimá jaan' ña saa Jesús ña va'a te taxĭ a ña ku'un ra xiin' a.

19 Ndisu nĭ taxĭ a ku'un ra xiin' a. Süu' jaan' ndii nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuan nu'u vi'e un' mii' ndiee' ne ĭin kuu' xiin' un', te ka'an un' xiin' nĭa sakuu' ña ka'nu' ña nĭ xaá xto'o e' Ndiosí xa'a' un'. Te ka'an tu un' xiin' nĭa xa'a' saa nĭ kuvĭta ĭnĭ a xa'a' un' —nĭ kachi a.

20 Sakan' te nĭ keta te jaan' kua'an ra, te xa'a' ka'an ra xiin' sakuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' Decápolis xa'a' ña ka'nu' ña nĭ xaá Jesús xa'a' ra. Te nĭ nandanĭ sakuu' nĭa kĭi' nĭ xĭnĭ so'o nĭa ña nĭ ka'an ra jaan'.

So'o nĭ xaá a kĭi' nĭ sanatiaku Jesús ña' si'e Jairo, te nĭ sanda'a tu a ĭin ña' ndo'o' ku'e ní'

(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

21 Kĭi' nĭ nandĭko' Jesús xiin' tundoo' jaan' tuku ta'vi yu'u' mĭnĭ jaan' ndii, kua'a' ya'a ne yivĭ' nĭ nakaya saa xinunduĭu xiin' a ĭkan', sakan' na nĭ nuu a te nĭ ndoo a iin' a ĭkan'.

22 Sakan' te ni xaa iin te nani' Jairo. Te jaan' ndii, te xa'ndia chuun' xa'a' vi'e mii' nakaya ne nuu jaan' nduu' ra. Te kij' ni xini ra Jesus ndii, ni kuyatin ra, te ni xikuiin xiti' ra nuu' a,

23 te ni ka'an nda'vi va ra xiin' a ndii:

—Ña'a' si'e i ndii, xa kuni kuvi kuii a'. Ndisu saa un' ña va'a te ku'un un', te chikanu' un' nda'a' un' xini' a' te nda'a' a' te kutiakū a' —ni kachi ra.

24 Sakan' te kua'an Jesus xiin' te jaan'. Te kua'an tu ne yivi' kua'a' jaan' xiin' a. Ndee ku'ni' vi' ña'a' ne yivi' jaan' kua'an nia.

25 Te tein ne yivi' jaan' ka'ni iin ña' ndo'o' kui'e nii', te xa uxī uvi' kuiya kua'an ña' ndo'o' a' kui'e jaan'.

26 Te xa kua'a' va ni ndo'o' a' nda'a' kua'a' te tatan'. Te ni ndi'i ndoo xu'un' a' ni xa'ni' a' xa'a' kui'e jaan'. Ndisu suu' so'o' nda'a' a', suu' jaan' ndii so'o' kundiee' ka' kui'e jaan' xiin' a'.

27 Te kij' ni xini a' kuento ña' ka'an ne yivi' xa'a' Jesus ndii, ni kixin a' xata' a tein ne yivi' kua'a' jaan', te ni tondia nda'a' a' toto a.

28 Sakan' ña' ni ka'an a' xiin' nimá a' ndii: “Naa' kuvi tondia i tee' toto kuiti' a' ndii, nda'a' i”, ni kachi a' xiin' nimá a'.

29 Te kij' ni tondia nda'a' a' toto a' ndii, xa numi' sakan', te ni xikuiin ña'a' nii' jaan'. Te ni xini a' ndii, ni kiee ña'a' kui'e jaan'.

30 Xa numi' sakan', te ni xini tu Jesus ña' xiin' ña' ndiee' a' ni nda'a' iin ne yivi'. Ikan' te ni nakoto a' xata' a tein ne yivi' jaan', te ni ka'an a' ndii:

—¿Yoo ni tondia nda'a' a' toto i? —ni kachi a.

31 Sakan' te ni nakuiin te nda'a' a' xa'a' a' ndii:

—Koto un', saa vi' kua'a' ne yivi' ku'ni' yo'ó, te kusaa' ndatu'un' un' ndii: “¿Yoo ni tondia nda'a' toto i kachi un'?” —ni kachi ra.

³² Ndisu Jesús ndii, xito' a saa xinunduu xiin' a te kuni a yoo ni tondia nda'a' toto a.

³³ Te ña'a' jaan' ndii, xa xini a' ña xa ni nda'a a' ña ni tondia nda'a' a' toto a, sakan' na kuii' tee' ndee kisi' vi' ña'a' ña yi'vi a' ndii, ni kuyatin a', te ni xikuiin xiti' a' nuu' Jesús, te ni ka'an a' ndaku a' xiin' a sakuu' ña ni xaa a' te ni nda'a a'.

³⁴ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Xa ni nda'a un', pia'un, xa'a' ña ini un' xini un' yu'u. Kua'an te Ndiosí na taxí ña maní' koo xiin' un', sakan' ña xa ni nda'a un' nuu' kui'e ña ni ndo'o un' —ni kachi a.

³⁵ Kij' kusaa' ka'an ka Jesús xiin' ña' jaan' ndii, ni ndekuie jin uvi te ni kiee vi'e Jairo, te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra xiin' Jairo jaan' ndii:

—Tákuie, xa ni ndoñu'u' ndi'i ña' si'e un'. Sataña'a' ka un' nuu' maestro ñaa' —ni kachi ra.

³⁶ Te Jesús ndii, ni xini so'o a ña ni ka'an te jaan', ndisu ni ka'an a xiin' Jairo ndii:

—Kaka nimá un', ini kuiti' un' kuni un' yu'u —ni kachi a.

³⁷ Te ni taxí a ku'un ndee jin ne yivi' jaan' xiin' a. Süu' jaan' ndii, Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, ñani Jacobo jaan', kuiti' ni taxí a ku'un xiin' a.

³⁸ Te kij' ni xaa a vi'e te xa'ndia chuun' jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii, ni xini a ña kuaa' ne yivi' xaku' nia, te kuaa' xi'i xachi' tu nia xa'a' ña' sie, ña' ni xi'i jaan'.

³⁹ Sakan' te ni nda'ni a vi'e, te ni ka'an a xiin' ne ñu'u' jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaa' ndo' te xaku' ndo' sakan' vi'? Kuachi ndii kuasa' ni xi'i a', süu' jaan' ndii kixin kujti' a' —ni kachi a.

⁴⁰ Te ni xaku ndiaa ichi ña'a' ne yivi' jaan'. Sakan' te ni tava' Jesús sakuu' ña ki'e, te ni naka a yuva' si'i' ña' sie jaan', xiin' te kua'an xiin' a jaan'. Te ni ko'ni ña xiin' a mii' kandu'u' ña' ni xi'i jaan'.

⁴¹ Sakan' te ni tjin a nda'a' ña' sie jaan', te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Talita, cumi —ni kachi a. Tu'un jaan' kuni kachi ndii: Ña' sie, xiin' yo'ó ka'an i, ndokoo un'.

⁴² Xaka'an e', te ni ndokoo ña' sie, ña' kumi' uxí uvi' kuiya jaan', te ni xa'a' a' xika' a'. Te kij' ni xini ne ita' xiin' Jesús ña ni xaa a jaan' ndii, ni nandaní ya'a ña.

⁴³ Te ni ka'an ndiee' va Jesús xiin' ña ña ka'an ña xiin' ndee iin ne yivi' ña ni xaa a ikan'. Sakan' te ni ka'an tu a xiin' yuva' si'i' ña' jaan' ña taxí ña ña kuxi a'.

6

So'o ni xaa a kii' ni nandiko' Jesús ñuu a Nazaret

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

¹ Sakan' te ni keta Jesús ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni nandiko' a ñuu mii' ni xa'nu a.

² Te kij' ni xaa kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' ndii, ni xa'a' a sania'á a ne yivi' tixin vi'e mii' nakaya ne ñuu jaan'. Te kua'a' ne ni nakaya ikan' kij' ni xini so'o ña ña ka'an a ndii, ni nandaní ña, ka'an ña ndii:

—¿Mii' ka vi' tu ni sakuaan te kaa'? Te, ¿mii' tu kuaxi ña xini tuni ra? Te, ¿mii' ka vi' tu kuaxi ña ndiee' ra te kuvu xaa' ra chuun ka'nu' koo' chukuu' jaan'?

³ Te tuxi' itun' kuiti' nduu' ra. Te xini e' ña si'e María nduu' ra. Te xini tu e' ñani ra Jacobo, xiin' José, xiin' Judas, xiin' Simón. Te ñuu yo'o' ndiee' tu ña'a' ta'an' ra —ni kachi xiin' ta'an' ña.

Xa'a' a jaan' na ni nasa'a' ña, te ni kandixa' ña'a' ña.

⁴ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, xito' ka'nu' ña'a' sakuu' ne yivi'. Ndisu ne ndiee' ñuu mii' ra xiin' ne jin kuu' xiin' ra, xiin' ne ndiee' vi'e ra ndii, xito' ka'nu' ña'a' ña —ni kachi a xiin' ne jaan'.

⁵ Te ni kuvu saa a ndee jin chuun ka'nu' koo' chukuu' ikan'. Ndia'vi' kuiti' ne yivi' ni sanda'a a kii' chindu'u' a nda'a' a xini' ña.

⁶ Te ni nandaní va Jesús xa'a' ña ini ne jaan' xini ña'a' ña. Te ni xinu'ni a sakuu' ñuu ña ñu'u' yatín ikan' sania'á tu'un Ndiosí.

So'o ni xaa a kii' ni tianu' Jesús te nda'a' xa'a' a te ku'un ka'an ndoso' ra tu'un a

(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷ Sakan' te ni kana siin' Jesús te uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, te ni tianu' a uvi ta'an uvi ta'an ra te kun ka'an ndoso' ra tu'un a. Te ni taxi tu a ndiee' ra te tava' ra ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi'.

⁸ Te ni ka'an chuun' a xiin' ra ña koni'i ra ndee jin ña'a' ku'un ra ichi', süu' jaan' ndii tun' katuvi' kuiti' ra koni'i ra. Te koni'i ra tindaa', ni ndee ña xaxi', ni ndee xu'un'.

⁹ Te n̄i ka'an a xiin' ra ña ku'un ra xiin' ndixan' ña xa ki'i' kuṭi' ra, te sakan' tu toto ña xa ni'nu' kuṭi' ra ku'un ra xiin'.

¹⁰ Te n̄i ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Ndee ka vi'e ne yivi' mii' xaa ndo' ndii, ikan' kuṭi' kundiee ndo' ndee kiee ndo' ñuu jaan'.

¹¹ Te naa' xaa' ndo' iin xaan' te natiin' va'a ne yivi' ndo'ó, te n̄i ndee taxi' so'o tu n̄ia ña ka'an ndoso' ndo' ndii, kiee ndo' ñuu jaan', te sakoyó ndo' yaka' ndixan' ki'i' ndo'. Te xiin' ña jaan' sakuni' ña'a' ndo' ña koo n̄ia tundo'o'. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, chie ka tundo'o' kundo'o' ne ñuu jaan' kii' sana'má Ndiosí ne yivi', te sakan' ne n̄i ndiee ñuu Sodoma xiin' ñuu Gomorra —n̄i kachi Jesús.

¹² Te n̄i kiku ra kua'an ra ka'an ndoso' ra ña nama ne yivi' nimá n̄ia xa'a' kuachi ña xaa' n̄ia.

¹³ Te n̄i tava' tu ra kua'a' ña ndiva'a nimá ne yivi'. Te n̄i xakin' ra xa'an oliva xini' kua'a' ne kuni kuvi, te n̄i nda'a n̄ia.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i xi'i Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí

(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴ Kanii' ikan' n̄i kiku kuento xa'a' Jesús. Te n̄i xini so'o tu Herodes, te xa'ndia chuun' kuu' nuu', kuento ña ka'an ne yivi' xa'a' Jesús. Sakan' ña sava n̄ia ka'an ndii: “Juan, te n̄i sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí ndii, n̄i natjaku ra, te suvi nduu' Jesús. Ña jaan' na kuu' kumi' ra ña ndiee' te xaa' ra kua'a' chuun' ka'nu' koo' chukuu'”, kachi n̄ia.

¹⁵ Te sava tuku n̄ia ka'an ndii: “Elías te n̄i ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' nduu' Jesús”, kachi n̄ia. Te sava n̄i tuku n̄ia ka'an ndii: “Iin te ka'an tiakú

tɔ'ʉn Ndiosí kuɔtɔ' nduu' a ndee naa tɛ nɪ xika xta'an'", kachi nɪa.

16 Tɛ nɪ ka'an Herodes kij' nɪ xɪnɪ rɔ kuento jaan' ndii:

—Tɛ jaan' nduu' Juan, tɛ nɪ ka'an chuun' yu'u tɛ nɪ kendoso' tɛ xɪin' sukun', tɛ nɪ natɪaku rɔ —nɪ kachi rɔ.

17 Nɪ ka'an Herodes jaan' sakan', kuachɪ ndii suvɪ rɔ nɪ ka'an chuun', tɛ nɪ tɪin tɛ xɪin' rɔ Juan jaan', tɛ nɪ satɪin ña'a' rɔ, tɛ nɪ chinaá ña'a' rɔ vɪ'e kaá, ña kuu' ña' Herodías. Kuachɪ ndii nɪ tunda'a' Herodes xiin' a' tee' ndee ña' si'i' Felipe, ñani rɔ, nduu' a'.

18 Sakan' na kuu' nɪ ka'an Juan jaan' xiin' rɔ ndii: “Vá'a yoo a ña nɪ tunda'a' ʉn' xiin' ña' si'i ñani ʉn'”, nɪ kachi rɔ.

19 Xa'a' a jaan' na ña' Herodías jaan' ndii, ndasi' va a Juan. Tɛ kuni ka'ni' a' rɔ, ndisu kúvɪ saa a' ña jaan',

20 kuachɪ ndii xito' ka'nu' va Herodes Juan jaan', sakan' ña xini rɔ ndii, tɛ xachuun' ndaku nduu' tɛ jaan', tɛ ndoo tɔ nimá rɔ. Ña jaan' na nɪ taxɪ rɔ ka'ni' ña'a' ña' jaan'. Tɛ ki'in' ichi' nɪ xɪnɪ so'o Herodes ña ka'an Juan jaan', tee' ndee nɪ ndi'ni nimá rɔ xa'a' ña jaan' ndii, nɪ xtani va rɔ kuni so'o rɔ ña ka'an tɛ jaan'.

21 Tɛ kij' nɪ nakuijn kivi' ña nɪ kakɔ Herodes jaan' ndii, nɪ xɪnɪ ña' Herodías ña kivi' jaan' kúvɪ ka'ni' a' Juan jaan'. Kuachɪ ndii nɪ xa'a rɔ iin viko' si'i', tɛ nɪ xa'a tɔ rɔ ña xaxi' xakuaa'. Tɛ ki'in' tɛ kuu' ka'nu' nɪ tatɔ rɔ ndiee' ikan', tɛ ndiee' tɔ ki'in' tɛ xa'ndia chuun' nuu' tɛ xiin', tɛ ndiee' tɔ tɛ kuu' ka'nu' nuu' ñu'u' Galilea.

22 Ikan' te n̄i nda'n̄i iin̄ ña' sava, ña' si'e Herodías jaan', mii' ndu'u' Herodes jaan' xixi' ra xiin' sakuu' te n̄i t̄atu ra, te n̄i taxa'a' si'i' a' nuu' ra. Sakan' te n̄i ka'an Herodes xiin' a' ndii:

—Kakan' un' nuu' i ndee ka ña kuní un', pia'un, te tax̄i i e nda'a' un' —n̄i kachi ra.

23 Te n̄i chikand̄ia ra kuento ra ka'an ra ndii:

—Tax̄i i nda'a' un' ndee ka ña kakan' un' nuu' i, pia'un. Kōo' a xaa' a naa' kakan' un' ndee ta'vi' sava ñu'u' mii' xa'ndia chuun' i —n̄i kachi ra xiin' a'.

24 Sakan' te n̄i ket̄a ña' sava jaan' mii' ndiee' te jaan', te n̄i ndatu'un' a' ña' Herodías, si'i' a' jaan' ndii:

—¿Ndee ña kakan' i, naa'? —n̄i kachi a'.

Sakan' te n̄i ka'an si'i' a' jaan' xiin' a' ndii:

—Xini' Juan, te sakuchi' ne yivi', kakan' un' —n̄i kachi a'.

25 Sakan' te ach̄i va n̄i n̄and̄iko' ña' sava jaan' nuu' Herodes jaan' te n̄i ka'an a' xiin' ra ndii:

—Va'a, kuní i ña naka'an e' kuiti' te tax̄i un' nda'a' i t̄ixin iin̄ ko'o' xini' Juan, te sakuchi' ne yivi' —n̄i kachi a'.

26 Sakan' te n̄i kusuchi' va ini' te jaan'. Ndisu n̄i kun̄i ra n̄and̄iko' xata' ra xiin' kuento ra ña n̄i tax̄i ra nuu' a' nuu' sakuu' te ndiee' xixi' xiin' ra jaan'.

27 Sakan' na xaka'an e', te n̄i ka'an chuun' ra xiin' iin̄ te xiin' ra ña ku'un̄ na'in̄ ra xini' Juan jaan'. Sakan' te n̄i xa'an te xiin' vi'e kaa, te n̄i kendoso' ra sukun' te jaan'.

28 Te n̄i na'in̄ ra a, te n̄i chinaá ra a t̄ixin iin̄ ko'o', te n̄i tax̄i ra a nda'a' ña' sava jaan'. Te ña' jaan' n̄i tax̄i a' a nda'a' si'i' a'.

29 Kij' n̄i x̄inj̄i t̄e nd̄a'a' xa'a' Juan jaan' kuento ñ̄a n̄i ndo'o r̄a ndii, n̄i nd̄ekūie t̄e jaan', t̄e n̄i na'in r̄a ñ̄u'u' nde'i jaan', t̄e n̄i nātaan' r̄a a.

S̄o'o n̄i x̄aa a kij' n̄i s̄akuxi' Jesús u'un̄ mi' t̄e yivi'

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

30 N̄i ya'a ndia'vi' kivi', t̄e n̄i nākaya t̄e n̄i t̄ianu' Jesús ka'an ndoso' tu'un̄ a jaan'. T̄e n̄i ka'an r̄a xiin' a s̄akuu' ñ̄a n̄i x̄aa r̄a xiin' ñ̄a n̄i sania'á r̄a.

31 Sakan' t̄e n̄i ka'an a xiin' t̄e jaan' ndii:

—To'o' mi' e' sakan' mi' taxin' kaa', t̄e kuv̄i nāndiee' e' iin̄ xa'a' —n̄i kachi' a.

Sakan' ñ̄a kua'a' x̄ava'a ne yivi' yoo nuu' a, ne kua'an n̄i ne xaá n̄i. T̄e n̄i ndee k̄un̄ia'a a kuxi' a t̄e sakan' tu' t̄e jaan'.

32 Sakan' t̄e n̄i ko'n̄i r̄a iin̄ tundo'o' t̄e kua'an r̄a xiin' Jesús iin̄ xaan' mi' taxin' kaa'.

33 Ndisu' kua'a' ne yivi' ndii, n̄i x̄inj̄i n̄ia kua'an tundo'o' jaan', t̄e n̄i nākun̄i n̄ia yoo ñ̄u'u' t̄ix̄in̄ nu'. Sakan' na n̄i tax̄ta'an' n̄ia kua'an xa'a' n̄ia yu'u' m̄inj̄i mi' kua'an tundo'o' jaan'. T̄e n̄i kiee ne yivi' jaan' s̄akuu' ñ̄uu' t̄e kua'an n̄ia mi' kua'an Jesús. T̄e xi'n̄a k̄a n̄ia n̄i nd̄ekūie ikan', t̄e sakan' t̄e n̄i x̄aa Jesús xiin' t̄e kua'an xiin' a.

34 T̄e kij' keta' a t̄ix̄in̄ tundo'o' jaan' ndii, n̄i x̄inj̄i a ndiee' ne yivi' kua'a' ya'a jaan'. T̄e n̄i kuv̄ita in̄i a xa'a' n̄ia, sakan' ñ̄a ndee naa mbee, ti' koo' t̄e p̄ax̄to, nduu' n̄ia. T̄e n̄i xa'a' sania'á ñ̄a'a' a kua'a' nuu' ñ̄a'a'.

35 T̄e kij' n̄i kuaa' kua'an ndii, n̄i kuv̄at̄in̄ t̄e nd̄a'a' xa'a' a nuu' a, t̄e n̄i ka'an r̄a xiin' a ndii:

—Tákuie, xa n̄i kuaa' va vit̄in̄, t̄e mi' koo' yoo ndiee' e'.

36 Va'a ka sandutiá un' ne yivi', te kiku nja ku'un nja xa'a' ku'u, uun ñuu kualí' ña ñu'u' yaṭin te sata' nja ña kuxi nja, sakan' ña yo'o' ndii, koo' a yoo kuxi nja saa e' —ni kachi ra.

37 Ndisu ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó taxí ña kuxi nja —ni kachi a.

Te ni nakujin ra ndii:

—¿Ñáá kuní un' ña ku'un sata' ndu ña kuxi ne ka' xiin' xu'un' ña ki'in' jin te yivi' naa' sachuun' ra uvi ciento kivi', te kuví taxí e' ña kuxi nja? —ni kachi ra.

38 Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—¿Saa ta'an xita' va'a kumi' ndo'? Kua'an koto ndo' —ni kachi a.

Te ni ka'an ra xiin' a kij' ni kundani ra saa ta'an kuu' a ndii:

—U'un ta'an xita' va'a te uvi ta'an tiaka' kují' —ni kachi ra.

39 Sakan' te ni ka'an chuun' Jesús xiin' ra ña ka'an ra xiin' ne yivi' te kundiee ti'vi nja nuu' itja kuij'.

40 Te ni xikundiee ti'vi ne yivi' jaan'. Sava ti'vi ni ndiee ciento nja, te sava ti'vi ni ndiee uvi xiko uxi nja.

41 Sakan' te ni ki'in Jesús u'un saa' xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tiaka' jaan'. Te ni nakoto a ndivi', te ni taxí a ña chindani Ndiosí. Sakan' te ni sakuachi' a xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tiaka' jaan', te ni taxí ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te ni xaxa' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan'.

42 Sakan' te ni xixi sakuu' nja ndee ni nda'ni nja.

43 Ndi'i jaan' te ni nakaya te nda'a' xa'a' a jaan' xita' va'a ña'in' xiin' tjaka'. Te ni sakutu' nja uxu uvu ta'an ika' na'nu' xiin' ña ni ndoo ndoso' jaan'.

44 Te ne ni xixi jaan' ña mi' ndi'i' te yivi' kuiti' ndii, u'un mi' ni ku'u ra.

*So'o ni xaa a kij' ni xika Jesús nuu' tikui mini
(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)*

45 Xaka'an e', te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ko'ni ra tixin tundoo' te ki'in ichi' ra ku'un ra tuku ta'vi' yu'u' mini jaan' te xaa ra ñuu ña nani' Betsaida. Te kij' kua'an ra ndii, ni ndoo a sandutiá a ne yivi' kua'a' jaan'.

46 Te kij' ndi'i' ni sandutiá ña'a' a ndii, ni kaa a iin xiki' kua'an a, te ndatu'un' a xiin' Ndiosí.

47 Te kij' ni ku'u ñuu ndii, xa ni kuxika' te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an ra xiin' tundoo' nuu' mini, te ni ndoo iin ndaa' Jesús ñu'u' jaan'.

48 Te kij' xa kitú' kua'an ndii, ni xini Jesús ña ndo'o' te jaan' te satuvi' ra tundoo' jaan' te kua'an nu', sakan' ña kuaxi suma' tachi'. Ikan' te xa'a' Jesús kua'an xa'a' a nuu' mini mii' ñu'u' ra. Te kij' ni nani'i' ña'a' a ndii, ni xaa a ndee naa ña kuni xka'ndia kua'an a.

49 Te kij' ni xini te jaan' kuaxi xa'a' a nuu' tikui mini jaan' ndii, ni ka'an' ra ndii, i'na' nduu' a, te ni kuaa' ni'vi va ra.

50 Kuachí ndii sakuu' ra ni xini ña'a', te ni yi'vi va ra. Ndisu numi' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Sandieni xiin' mi' ndo' te kuán yi'vi ndo', sakan' ña yu'u nduu' i —ni kachi a.

51 Sakan' te ni sko'nu' a tixin tundoo' mii' ñu'u' te jaan', te ni xikuin tachi' jaan'. Ña jaan' na ni nandaní koo' chukuu' ra.

⁵² Sakan' ña tia'an kundani ra ndee ña kuni kachi a ña ni ndasakua'a' Jesús xita' va'a kii' ni sakuxi' a ne yivi' kua'a' jaan', sakan' ña xii ka nimá ra.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús ne kuni kuví nuu' ñu'u' Genesaret
(Mt. 14:34-36)

⁵³ Te kii' ni xka'ndia Jesús xiin' te jaan' mini jaan' ndii, ni xaa a iin ñu'u' ña nani' Genesaret. Te ni satiín ra tundoo' jaan' yu'u' mini jaan'.

⁵⁴ Te kii' ni kiee ra xiin' a tixin tun' jaan' ndii, xaka'an e', te ni nakuni ne yivi' Jesús,

⁵⁵ te ni xa'a' xaxa' nia kuento xa'a' a kanii' nuu' ñu'u' jaan' xiin' nda'a' a. Sakan' te ni xa'a' ne ndiee' saa kua'an ikan', kuan ndiaká nia ne kuni kuví nuu' Jesús, mii' xini' nia kuento yoo a, ndiso' ña'a' nia nuu' tun' xto.

⁵⁶ Te ndee ka xaan' xka'ndiá a kua'an a ñuu' kualí nduu' a, uun ñuu' na'nu' nduu' a, uun xa'a' ku'u' nduu' a ndii, ni tandiee ne yivi' ne kuni kuví jaan' ichi' mii' xito' xka'ndia a. Te ni ka'an nda'vi nia xiin' a ña taxi a tondia nda'a' ne kuni kuví jaan' tee' yu'u' toto kujti' a. Te sakuu' ne ni tondia nda'a' yu'u' toto a jaan' ndii, ni nda'a' nia.

7

Yo'o' sania'á Jesús ña va'a ka saa e' ña kuni Ndiosí, te saa e' ña kuni te yivi'
(Mt. 15:1-20)

¹ Unta' ndii, ni nakaya te fariseo nuu' Jesús xiin' sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Te jaan' ndii, ñuu' Jerusalén ni kiee ra.

² Kij' nī xīnī tē jaan' ña sava tē nda'a' xa'a' a ndii, ndikún ra xata' ña ka'án tu'un ndei' tē yata', sakan' ña nī natia ra nda'a' ra ki'in' ichi' tē kuxi ra, sakan' na nī xixi ra xiin' nda'a' kinī xtuu tē jaan'. Tē xa'a' a jaan' na nī ka'an kinī ra xa'a' tē nda'a' xa'a' a jaan'.

³ Sakan' ña tē fariseo xiin' sakuu' ne ta'an' ndu, ne judío ndii, xixi' nīa naa' tia'an natia nīa nda'a' nīa ki'in' ichi'. Sakan' xaa' nīa xa'a' ña ndikún nī' nīa xata' ña xi xaá tē xii' yata' ndu.

⁴ Tē kij' kua'an nīa ya'vi, tē nandiko' nīa vi'e nīa ndii, xixi' nīa naa' tia'an natia nīa nda'a' nīa ki'in' ichi'. Ndisu yoo kua'a' ka ña nī xaa ne xii' yata' ndu xaa' nīa naa kuu' ña natia' nīa yaxin', xiin' kisi, xiin' sakuu' ndachuun', ña nī kua'a xiin' kaa, xiin' tun' xto nīa.

⁵ Sakan' na nī ndatu'un' ña'a' tē fariseo xiin' tē sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii:

—¿Ndichun na sāxinú tē nda'a' xa'a' yo'ó ña xi xaá e', ña nī nakoo tē xii' yata' e'? Sakan' ña xixi' ra xiin' nda'a' kinī nuu' Ndiosí —nī kachi ra.

⁶ Sakan' tē nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, tē xasuvi' xiin' mii' ndii, ndaku va nī ka'an Isaías xa'a' ndo' kij' nī ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Nē yivi' yo'o' ndii, xiin' yu'u' kujiti' nīa xito' ka'nu' nīa yu'u.

Ndisu nimá nīa ndii, xika' yoo a nuu' i.

⁷ Tiin' ka'nu' saka nīa yu'u,

kuachi ndii ka'án chuun' nīa ña xini tuní ne yivi' kujiti'.

Tē ka'án nīa ña tu'un ndei' yu'u nduu' a.

Nī kachi a.

8 Sakan' ña xata' ndo' nakoo' ndo' ña ka'an chuun' Ndiosí, te ndikún kixin' ndo' xata' ña xi xaá e', ña ni naqoo ne xii' yata' e', naa kuu' ña natia' ndo' yoo, xiin' ña natia' ndo' yaxin' ki'in' va ichi', xiin' kua'a' ka inga nuu' ña xaa' ndo' —ni kachi a.

9 Te ni ka'an tu Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Chuun va ndo' xiin' ña xa'nú ndo' ña ka'an chuun' Ndiosí, te ndikún ndo' ña xi xaá mii' ndo'.

10 Kuachi ndii ni ke'i Moisés tu'un Ndiosí nuu' tutu mii' ka'an a ndii: “Koto ka'nu' ndo' yuva' si'i' ndo'”, kachi a. Te ka'an tu a ndii: “Yoo ka kanja'a xiin' yuva' si'i' nja ndii, kuní a ña kuvi nja”, kachi a.

11 Ndisu ndo'ó ka'an ndii, kuvi ka'an jin ne yivi' xiin' yuva' si'i' nja ndii: “Ña'a i ndii, Corbán nduu' a. Xa'a' a jaan' na kuvi chindiee' i ndo'ó, sakan' ña sakuu' ña'a i ndii, xa ni taxi kuento i ña nditia Ndiosí kunduu a.”

12 Te ndo'ó ka'an ndii, naa' ka'an jin ne yivi' sakan' ndii, kuní a ña chindiee' ka nja yuva' si'i' nja xiin' ña'a nja.

13 Te xiin' ña jaan' xa'nú ndo' ña ka'an chuun' Ndiosí, te ndikún ndo' ña xi xaá mii' ndo', ña saya'á nuu' ta'an' ndo', xiin' kua'a' ka inga nuu' ña xaa' ndo' —ni kachi a xiin' te jaan'.

14 Sakan' te ni kana ni tukuu a ne yivi' kua'a' jaan', te ni kuyatin nja nuu' a, te ni ka'an a xiin' nja ndii:

—Kuni so'o va sakuu' ndo' te kundani ndo' ña ka'an i xiin' ndo'.

15 Ndee jin ña xaxi' ne yivi' sativi' nimá nja nuu' Ndiosí. Süu' jaan' ndii tu'un ña kiee' yu'u' nja nduu' ña sativi' nimá nja nuu' a.

16 Ndo'ó, ne xini so'ó ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ni ka'an i —ni kachi Jesús.

17 Sakan' te ni nakoo Jesús ne yivi' jaan', te ni nda'ni a jin vi'e, te ni ndatu'un' ña'a' te nda'a' xa'a' a ndee ña kuni kachi ña ni ka'an ndiaa a jaan'.

18 Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Na sakan' ndii, ni ndee ndo'ó ni kundani ña ni ka'an i jaan'? Ndee jin ña xaxi' e' küvi sativi' nimá e' nuu' Ndiosí.

19 Sakan' ña, ña xaxi' e' jaan' ndii, süu' nimá e' ko'ni' a, süu' jaan' ndii xiti e' ko'ni' a, te xitía a kii' kua'an e' nuu' ku'u —ni kachi a xiin' ra.

Te xiin' ña jaan' ni ka'an Jesús ña ndee jin ña xaxi' e' sativi' nimá e' nuu' Ndiosí.

20 Te ni ka'an ka Jesús ndii:

—Ndisu ña ka'an ne yivi' ndii, tixin nimá nja kuaxi a, te ña jaan' nduu' ña sativi' nimá nja nuu' Ndiosí.

21 Sakan' ña nimá nja kuaxi ña nja'a ña xanini nja. Naa kuu' ña kumi' nja musa nja, xiin' ña xiin' nja, xiin' ña xa'ni' nja ne yivi',

22 xiin' ña xakui'na' nja, xiin' ña ndioo' inji va nja xa'a' ña'a inga ne yivi', xiin' ña xaa' va nja ndee ka ña nja'a, xiin' ña xini xa'an' nja ne yivi', xiin' ña kinj va kuu' nja xiin' jin nja, xiin' ña ndasi' nuu' nja xini nja ne yivi', xiin' ña kanja'a nja xa'a' ne yivi', xiin' ña ñuñu' nja, xiin' ña küu' kaxi' nja.

23 Te sakuu' ña nja'a jaan' kiese' nimá nja, te sativi' ña'a' a nuu' Ndiosí —ni kachi Jesús.

Sō'ō nī xaa a kii' nī sanda'a Jesús ña' si'e iin ña' tuku'

(Mt. 15:21-28)

²⁴ Tē nī keta Jesús ikan', tē kua'an a xiin' tē nda'a' xa'a' a ñu'u' yaṭin ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón. Tē nī nda'ni a iin vi'e, tē nī kunj a ña kunj ne yivj' ña ikan' yoo a. Ndisu nī kuvj tisi'e a,

²⁵ sakan' ña nī xini iin ña'a' kuento xa'a' a. Xaka'an e', tē nī xaa a', tē nī xikuiin xiti' a' nuu' a, sakan' ña yoo iin ña' si'e a' ña' naá ña ndiva'a nimá.

²⁶ Tē ña' griega, ña' nī kiee nuu' ñu'u' Sirofenicia nduu' a'. Tē nī ka'an nda'vi a' xiin' Jesús ña xta'ni' a ña ndiva'a jaan' nimá ña' si'e a' jaan'.

²⁷ Sakan' tē nī ka'an a xiin' a' ndii:

—Va'a ka xi'na taxi e' kuxi si'e e' ndee nda'ni nja, sakan' ña va'a na'in e' ña xaxi' nuu' nja, tē ko'ni e' ña jaan' nuu' naya' —nī kachi a.

²⁸ Tē nī nakuiin ña' jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an un', tákui'e. Ndisu ndee naya' ndii, xaxi' ri' xi'e ña koyó tixin mesa yu'u' ne kuachj' kii' xixi' nja —nī kachi a' xiin' a.

²⁹ Sakan' tē nī ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Va'a, naa, nandiko' un' vi'e un' vitin. Xa'a' a ña nī ka'an un' kaa' ndii, xa nī keta ña ndiva'a jaan' nimá ña' si'e un' —nī kachi Jesús xiin' a'.

³⁰ Tē kii' nī naxaa ña'a' jaan' vi'e a' ndii, nī xini a' kandu'u' ña' lulu si'e a' jaan' nuu' tun' xto, tē xa nī keta tu ña ndiva'a jaan' nimá a'.

Sō'ō nī xaa a kii' nī sanda'a Jesús iin tē so'o' i'in'

³¹ Tuku nī nī keta Jesús xiin' tē nda'a' xa'a' a, tē nī xka'ndia a yaṭin ñuu Tiro jaan' kua'an a

xiin' ra. Te ni xka'ndia tu a ñuu Sidón xiin' ñu'u' Decápolis, te ni xaa a yu'u' miní Galilea.

³² Te ikan' ni ndekuie ne yivi' nuu' a xiin' jin te so'o' i'in'. Te ni ka'an nda'vi nia xiin' a te tondia nda'a' ña'a' a te nda'a' ra.

³³ Sakan' te ni naka siin' a te jaan' ndee ndoso'. Te ni se'vi a nuu' nda'a' a uvi saa' so'o' ra. Te ni kondia tias'i' a nuu' nuu' nda'a' a jaan', te ni tondia a yaa' ra xiin' tias'i' a jaan'.

³⁴ Te ni nakoto a ndivi', te ni xaka ini a, ka'an a ndii:

—Efata —ni kachi a. Te ña jaan' kuni kachi a ndii: Nunja' vitin.

³⁵ Xaka'an e' sakan' te ni nunja' so'o' ra, te ni nandu'u va'a tu yaa' ra, te ni xa'a' ka'an kaxi' ra.

³⁶ Te ni ka'an chuun' a xiin' ne yivi' jaan' ña ka'an nia xiin' ndee jin ne yivi' xa'a' ña jaan'. Ndisu so'o' kiku' ka nia kuento xa'a' a tee' ndee tax'i' xachi' a saa nia ña jaan'.

³⁷ Te ni nandaní ya'a ne yivi' jaan' ka'an nia ndii:

—Sakuu' ña xaa' ra ndii, ña va'a nduu' a. Te ndee ne so'o' nuniá' so'o' xaa' ra, te sanaka'an tu ra ne i'in' —ni kachi nia.

8

So'o' ni xaa a kii' ni sakuxi' Jesús kumi' mií ne yivi'

(Mt. 15:32-39)

¹ Kivi' jaan' ndii, kua'a' ya'a tukuu ne yivi' ni nakaya nuu' Jesús, te koo' a kumi' nia kuxi nia. Sakan' te ni kana a te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

2 —Kuvita va in̄i i xa'a' ne yivi' kua'a' kaa', sakan' ña xa kua'an un̄i kivi' ndiee' n̄a xiin' e', te k̄o'o' a kumi' n̄a kuxi n̄a.

3 Te naa' nat̄i'vi' soko ña'a' i vi'e n̄a ndii, iyo kun̄iaa' n̄a ichi', sakan' ña xika' ni k̄iee sava n̄a —ni kachi a.

4 Sakan' te ni ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii: —Ndisu mii' taxin' kaa' ndiee' e', takui'e. ¿Saa kuv̄i tax̄i e' ña kuxi ne yivi' kua'a' kaa' te nda'ni n̄a? —ni kachi ra.

5 Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' a ndii: —¿Saa ta'an xita' va'a kumi' ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakujin ra ndii:

—Uxa ta'an a —ni kachi ra.

6 Sakan' te ni ka'an chuun' a nuu' ne yivi' te kund̄iee n̄a nuu' ñu'u' jaan'. Te ni ki'in a uxa saa' xita' va'a jaan', te ni tax̄i a ña ch̄indani Ndiosí. Te ni sakuachi' ña'a' a, te ni tax̄i ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a jaan'. Te ni xaxa' ra ña jaan' nda'a' ne kua'a' jaan'.

7 Te ni kumi' tu te nda'a' xa'a' a jaan' ndia'vi' tiaka' kualí, te ni ki'in a ri', te ni tax̄i tu a ña ch̄indani Ndiosí. Te ni ka'an chuun' a xiin' ra ña xaxa' tu ra ti' jaan' nda'a' ne yivi' jaan'.

8 Ni xixi ne yivi' jaan' ndee ni nda'ni n̄a, te ni nakaya ra uxa ta'an íka' na'nu' va, ña xaxi' ña ni ndoo ndoso'.

9 Te ne ni xixi jaan' ndii, ni kuv̄i n̄a yatin' kumi' mií. Sakan' te ni sandutía ña'a' Jesús.

10 Nd̄i'i jaan' te ni sko'nu' a t̄ixin̄ in̄ tundo'o' xiin' te nda'a' xa'a' a, te kua'an a nuu' ñu'u' Dalmanuta.

Xikán ne yivi' iin chuun ka'nu' koo' chukuu' nuu' Jesús

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹ Sakan' te ni ndekuie te fariseo nuu' Jesús, te ni xa'a' iin' taan ra xiin' a ndee ni te koto kua'a ña'a' ra. Sakan' na kuii' ni ka'an ra xiin' a ña saa a iin chuun ka'nu' ña taxi' Ndiosí.

¹² Ni xaka inji a ka'an a ndii:

—Ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin ndii, xikán ndo' chuun ka'nu' nuu' i, ndisu ka'an ndaku i xiin' ndo' ndii, ndee iin chuun ka'nu' saa i nuu' ndo' —ni kachi a.

¹³ Te ni ndoo ra ita' ra ikan', te ni sko'nu' a tundoo' jaan', te kua'an a tuku ta'vi' minj Galilea jaan'.

Ka'an Jesús xa'a' ña vä'a ña sania'a te fariseo
(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Te nda'a' xa'a' Jesús ndii, ni nandosó' ra konji' ra xita' va'a, te iin ndaa' kujiti' a ni'i' ra ñu'u' ra tixin tundoo' jaan' kua'an ra.

¹⁵ Te ni ka'an chuun' Jesús xiin' ra ndii:

—Koto na xito' xiin' mii' ndo' nuu' yuchi' levadura, ña tiin' te fariseo xiin' te nduu' kuenta Herodes —ni kachi a.

¹⁶ Te ni xa'a' ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Ka'an a sakan' xiin' e', sakan' ña koo' xita' va'a ndiso' e' —kachi ra.

¹⁷ Te ni xinj Jesús ña ndatu'un' xiin' ta'an' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun ndatu'un' xiin' ta'an' ndo' xa'a' xita' va'a? ¿Ñáá kusaa' kujvi' nakunj ndo' ña ka'an i te kundanj ndo' a? ¿Ñáá xij ka nimá ndo' ndee vitin?

18 Yoo nduchi' nuu' ndo', ndisu xito' ndo' xiin' a, te yoo tu so'o ndo', ndisu xini so'o ndo'. ¿Ñáá náka'an' ndo' ña ni xaa i?

19 Kij' ni sakuachi' i u'un ta'an xita' va'a, te ni xixi u'un mií ne yivi' ndii, ¿saa ta'an íka' na'nu' va' chitu' ña xaxi' ni ndoo ndoso' ni naxhij' ndo'? —ni kachi' a xiin' ra.

Te ni ka'an ra ndii:

—Uxi uvi' ta'an nu' —ni kachi' ra.

20 Sakan' te ni ka'an tukuu' a xiin' ra ndii:

—Te kij' ni sakuachi' i uxá ta'an xita' va'a, te ni xixi kumi' mií ne yivi' ndii, ¿saa ta'an íka' na'nu' va' chitu' ña xaxi' ña ni ndoo ndoso' ni naxhij' ndo'? —ni kachi' a xiin' ra.

Te ni ka'an ra ndii:

—Uxa ta'an nu' —ni kachi' ra.

21 Sakan' te ni ka'an ka' a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá ni ndee sakan' kúndanj' ndo'? —ni kachi' a.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nuu' ñuu Betsaida

22 Sakan' te ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Betsaida, te ni ndekuie ne yivi' nuu' a xiin' iin te kui'e nuu'. Te ni ka'an nda'vi nja xiin' a ña tondja nda'a' ña'a' a te nda'a' ra.

23 Ikan' te ni tijn a nda'a' te kui'e nuu' jaan'. Te ni naka ña'a' a, te kua'an a nuu' ñuu jaan' xiin' ra. Te ni kondja tias'i a nduchi' nuu' ra, te ni tondja nda'a' ña'a' a, te ni ndatu'un' ña'a' a naa' xa kuvj' xito' ra sie.

24 Sakan' te ni xito te jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Kuvj' xini i ne yivi', ndisu naa iin' itun' kujtj' iin' nja nuu' i, te kuan kuaxi nja xika' nja —ni kachi' ra.

25 Sakan' te nī tondjā nda'a' nī tukuu a nduchi' nuu' rā jaan', te nī xa'a' rā xito' tukuu' rā. Te xa nī nda'a' rā, te kuvī xito' kaxi' rā sakuu' ña yoo.

26 Ndi'j jaan', te nī tī'vi' ña'a' a vī'e rā, te nī ka'an a xiin' rā ndii:

—Ndā'nī ka un' ñuu yo'o', nī ndee kā'an tū un' xiin' ne ndiee' ñuu yo'o' ña nī nda'a un' —nī kachi a.

Ka'án Pedro ña Jesús nduu' Cristo, ña nī tianu' Ndiosí sakakú yoo'

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

27 Te nī ketā Jesús ikan', te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu ña nduu' nda'a' ñuu Cesarea Filipino, te nī ndatu'un' a te jaan' kii' kua'an rā ichi' jaan' ndii:

—¿Yoo nduu' yu'u, kachi ne yivi'? —nī kachi a.

28 Te nī ka'an rā xiin' a ndii:

—Sava ne yivi' ka'án ña Juan, te nī sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, nduu' un', te sava tukū nīa ka'án ña Elías nduu' un', te sava tukū nīa ka'án ña inga te nī ka'an tiakú tū'un' Ndiosí xtā'an' nduu' un' —nī kachi rā.

29 Sakan' te nī ka'an a xiin' rā ndii:

—Te ndo'ó ndii, ¿yoo nduu' yu'u, kachi ndo'? —nī kachi a.

Te nī nakujin Pedro ka'án rā xiin' a ndii:

—Yo'ó nduu' Cristo, ña nī tianu' Ndiosí sakakú ne yivi' —nī kachi rā.

30 Ndisu nī ka'an chuun' ndiee' a xiin' rā ña kā'an rā xiin' ndee iin ne yivi' yoo nduu' a.

Ka'án Jesús ndee ña kundō'o a te kuvī a

(Mt. 16:21-23; Lc. 9:22-27)

³¹ Sakan' te n̄i xa'a' Jesús sania'á ña'a' a ña kuni a ña kundo'ō u'vi va ña nduu' tu te yivi', te sandiee kui'e ña'a' te xixa nuu' ñuu, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te ka'ni' ña'a' ra, ndisu natjaku a kivi' ña un̄i.

³² Te n̄i ka'an kaxi' a ña jaan' xiin' ra. Sakan' te n̄i xta'ni' siin' ña'a' Pedro, te n̄i xa'a' kani' kuento ña'a' ra.

³³ Ikan' te n̄i ndiko kuiin Jesús, te n̄i nakoto a nuu' inga ka te nda'a' xa'a' a jaan', te n̄i kani kuento a Pedro ka'an a ndii:

—Kua'an ndia'a ñaa'. Ka'an un' ndee naa ña ndiva'a. Te xanini un' saa kuni Ndiosí, süu' jaan' ndii xanini un' naa xanini ne yivi' kuiti' —n̄i kachi a.

Ka'an Jesús saa kuni a saa e' te kundikun e' ichi' a

(Mt. 16:24-28; Lc. 9:23-27)

³⁴ Sakan' te n̄i kana Jesús te nda'a' xa'a' a xiin' ne yivi' kua'a', te n̄i ka'an a ndii:

—Naa' yoo ka kuni kundikun ichi' yu'u ndii, kuni a ña nakoo ña ña kuni mii' ña, te na koo tu'va tu ña te kundo'ō ña ndee naa kundo'ō i nuu' krusin, te kundikun ña yu'u.

³⁵ Kuachi ndii, yoo ka kuni sakakú xiin' mii' mii' ndii, kuvi ña. Ndisu yoo ka taxi' kivi' ñuu ña xa'a' ichi' yu'u xiin' xa'a' tu'un va'a ndii, natjin ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i.

³⁶ Te kuasa' kuni tu kivi' ñuu jin ne yivi' naa' kanando ña sakuu' ña'a' ña yoo jin yivi', te kuvi ña nuu' Ndiosí.

³⁷ Sakan' ña koo' ndee jin ña'a' jin yivi' ña kuvi chikandia ña xa'a' kivi' ñuu, ña koo' kivi' ndi'i.

38 Te yoo ka kuchani xa'a' yu'u xiin' xa'a' tu'un i nuu' ne ndiso' kuachi ndiee' vitin, ne xa'ni ndoso' Ndiosí ndee naa xaa' iin ne kumi' musa ndii, iin kachi kuchani tu yu'u, ña nduu' tu te yivi', xa'a' ne jaan' nuu' Ndiosí kii' kixin tukuu i iin yivi' xiin' ña ndiee' yuva' i Ndiosí, xiin' ña ndiee' sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' a.

9

1 Te ni ka'an ka tu a xiin' ña ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ka'ni sava ne yivi' tein ndo'ó yo'o' vitin ndii, küvi ña ndee kuni ña ña xaa ña xa'ndia chuun' Ndiosí xiin' ña ndiee' a —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni nanduú ndatun' va nuu' Jesús, te ni yi'e tu toto a
(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

2 Iñu ta'an kivi' ni xka'ndia, te ni naka Jesús Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, te kua'an siin' a xiin' ra iin tindu' sukun. Te ni xini te jaan' ña ni nanduú ndatun' va a.

3 Te toto a ndii, ni nanduú yi'é koo' chukuu' a, te yaa kachi' vi' a. Ndee iin ne yivi' iin yivi' ndee mii' ka kii' natia' ña ndii, küvi ndasayaa ña toto naa toto a jaan'.

4 Ikan' te ni xini ra ña ni tui Elías xiin' Moisés, te ndatu'un' ra xiin' Jesús.

5 Ikan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Va'a ña kuaxi ndu yo'o', tákui'e. Na kasa'a ndu uní ta'an tia'va'. Iin a kundu'u' yo'ó, te iin a kundu'u' Moisés, te iin a kundu'u' Elías —ni kachi ra.

6 Ní ka'an rá sakan' xiin' Jesús sakan' ña xini ka rá ndee ña ka'an rá, sakan' ña ní yí'vi va uní saa' te jaan'.

7 Sakan' te ní nuu iin viko', te ní tisa'ví a sakuu' te ita' íkan'. Te tein viko' jaan' ní ka'an iin tachi' yu'u' ndii:

—Ña ñaa' nduu' si'e maní' i. Kuni so'o ndo' ña ka'an a xiin' ndo' —ní kachi' a.

8 Te xaka'an e', te ní nakoto te jaan' saa xinunduú mii' ita' rá jaan', ndisu ndee iin koo' ní xini ka rá. Ndee iin ndaa' Jesús kuití' ní xini rá íkan'.

9 Te kij' naka'a' a xiin' rá tindu' jaan' ndii, ní ka'an chuun' a xiin' rá ña ka'an rá xiin' ndee iin ne yiví' ña ní xini rá íkan'. Süu' jaan' ndii ndee kij' natiaku ña nduu' tu te yiví', te kuví ka'an rá xa'a' ña jaan'.

10 Te ní saxinu rá ña ní ka'an chuun' a xiin' rá jaan'. Ndisu ní xa'a' ndatu'un' ta'an' rá ndee ña kuni kachi' a ña natiaku tukuu a jaan'.

11 Te ní ndatu'un' rá Jesús ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿ndichun na ka'an te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ña xi'na ka Elías nandiko', sakan' ví' te kixin ña sakakú ne yiví'? —ní kachi' rá.

12 Te ní ka'an a xiin' rá ndii:

—Ña ndixa nduu' a ndii, xi'na ka Elías kixin, te sakoo' tu'va rá sakuu' ña yoo. Te ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' yu'u, ña nduu' tu te yiví', ña sando'o kua'a' te yiví' yu'u, te sandiee kui'e tu rá yu'u.

13 Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña xa ní kixin Elías jaan', te ní xaa ne yiví' saa ka ní kuni ña

xiin' rā naa ka'án tūtū Ndiosí xa'a' rā —nī kachī
ā.

*Sō'ō nī xāā ā kīī' nī sanda'a Jesús iin tē sava,
tē naá ñā ndīva'a nimá
(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)*

¹⁴ Kīī' nī xāā Jesús xiin' tē unī ta'an jaan'
ndienū mīī' ndiee' ingā tē nda'a' xa'a' ā ndīī, nī
xīnī ā kua'a' ya'a ne yivī' sāā xinundūū xiin' rā.
Tē ita' tū sava tē sanīa'á tū'un ndeī' Ndiosí kani'
ta'an' kuento rā xiin' tē jaan'.

¹⁵ Kīī' nī xīnī sakuu' ne yivī' kua'a' jaan' kuaxī
Jesús ndīī, nī nandanī nīā, tē nī taxta'an' nīā
kua'an' nakuatu ñā'a' nīā.

¹⁶ Tē nī ka'an ā xiin' tē jaan' ndīī:

—¿Ndee xa'a' kani' ta'an' ndo' kuento xiin' tē
kaa'? —nī kachī ā xiin' rā.

¹⁷ Sakan' tē nī ka'an iin tē ka'nī tein ne yivī'
jaan' xiin' ā ndīī:

—Tákuī'e, si'e ī kuaxī ndīākā ī nuu' un', sakan'
ñā ñā ndīva'a naá nimá rā, tē xaa' i'in' ñā'a' ā.

¹⁸ Mīī' kā xīkā' rā tē kani' ñā'a' ā, tē suku' ñā'a'
ā ñū'u', tē tava' ā pele yū'u' rā, tē sake'ī' ā nu'u'
rā, tē xaitun' ñā'a' ā. Xā nī ka'an ī xiin' tē nda'a'
xa'a' un' tē xta'ni' rā ā nimá si'e ī kaa', ndisū nī
kuvī xta'ni' rā ā —nī kachī rā xiin' Jesús.

¹⁹ Sakan' tē nī ka'an ā xiin' ne yivī' jaan' ndīī:

—Ne iinī xīnī Ndiosí nduu' ndo'ó, ne ndiee' iin
yivī' vīīn. ¿Saa kā vī' ta'an kā kivī' koō ī xiin'
ndo'? Tē, ¿saa kā vī' ta'an kā kivī' kundīeni ī ñā
xaa' ndo'? Nīā'a ndo' yo'o' xiin' tē sava ñāā' —nī
kachī ā.

²⁰ Sakan' tē nī kīxīn ndīākā ñā'a' nīā nuu' ā.
Tē kīī' nī xīnī ñā ndīva'a jaan' Jesús ndīī, nī kīsī

ndīee' vā a te sava jaan', te ni nduva ra ñu'u' xiko' kava ra xika' ra ikan'. Te ni kiee pele yu'u' ra.

21 Sakan' te ni ndatu'un' Jesús yuva' te jaan' ndii:

—¿Ama vi' ndo'o' ra sakan'? —ni kachi a.

Te ni ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Ndee kij' lulu vi' ra.

22 Kua'a' vā ichi' skó'ni' ña'a' ña ndiva'a jaan' nuu' ñu'u' xiin' nuu' tikui te ka'ni' ña'a' a. Sakan' na kuii' naa' yoo ña kuv̄i sāa un' xa'a' ra ndii, kuv̄ita in̄i un' xa'a' ra, te ch̄indiee' un' ndu'u' —ni kachi ra.

23 Ikan' te ni ka'an ni tukuu Jesús xiin' ra ndii:

—Kā'an un' “naa' kuv̄i”, kuach̄i ndii sakuu' a kuv̄i sāa i xa'a' ne in̄i xini yu'u' —ni kachi a.

24 Xaka'an e', te ni ka'an ti'e' yuva' te sava jaan' ndii:

—In̄i i xini i yo'ó, tákui'e. Ndisu tax̄i un' ña kuin̄i va'a ka i kun̄i i yo'ó —ni kachi ra.

25 Te kij' ni x̄in̄i Jesús ña ni xa'a' nakutu' ne yivi' kua'a' ya'a jaan' mii' iin' a ndii, ni ka'an ndīee' a xiin' ña ndiva'a jaan' ndii:

—Yo'ó, espíritu ña ndiva'a, ña xaso'o' te xaa' i'in' tu un' ndii. Ka'an chuun' i xiin' un', kua'an ket̄a nimá te sava ñaa', te k̄o'o' kivi' ka nand̄iko' un' —ni kachi a.

26 Sakan' te ni nde'i ra, te ni k̄isi ndīee' vā ña'a' a. Te ni ket̄a ña ndiva'a jaan' nimá ra, te kua'an a. Te ni ndoo ra kandu'u' ra ñu'u' ndee naa te xa ni xi'i. Te kua'a' ne yivi' jaan' ni ka'an ña xa ni xi'i ra.

27 Ndisu ni tiin Jesús nda'a' ra, te ni ndani'i ña'a' a. Te ni x̄ikuin̄ ndich̄i ra.

28 Te kij' nĭ nda'nĭ a ĭin vĭ'e ndii, nĭ ndatu'un' siin' ña'a' te nda'a' xa'a' a ka'án ra ndii:

—¿Ndichun na nĭ kŭvĭ xta'ni' ndu ña ndĭva'a jaan'? —nĭ kachĭ ra.

29 Te nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndĭva'a naa ña jaan' ndii, kunĭ a ña ka'an va e' xiin' Ndiosí, te kunĭ tu a ña koō ndĭtia e', te kŭvĭ xta'ni' e' ña jaan' —nĭ kachĭ a.

Tukŭ nĭ ka'án Jesús xa'a' ña kundo'o a te kŭvĭ a

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

30 Kij' nĭ ketā a ĭkan' kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, nĭ xka'ndĭa a ñu'u' Galilea, ndisŭ nĭ kunĭ a ña kunĭ ña'a' ndee ĭin ne yivĭ',

31 kuachĭ ndii te nda'a' xa'a' a sania'á a kua'an a, te nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña nduu' tu te yivĭ' ndii, sanakua'a ña'a' ne yivĭ' nda'a' te ka'nu', te ka'ni' ña'a' ra. Ndisŭ kivĭ' ña unĭ te natĭaku a —nĭ kachĭ a xiin' ra.

32 Ndisŭ nĭ kundani te jaan' ña ka'án a xiin' ra, te nĭ yĭ'vi ra ndatu'un' ña'a' ra xa'a' ña jaan'.

Ka'án Jesús yoō nduu' ne ka'nu'

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

33 Te kij' nĭ xaa a ñuu Capernaum ndii, nĭ nda'nĭ a ĭin vĭ'e xiin' te nda'a' xa'a' a, te nĭ ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ndee xa'a' kani' ta'an' ndo' kuento kij' kuaxĭ e' ichi'? —nĭ kachĭ a.

34 Ndisŭ nĭ nakuijn ra, sakan' ña nĭ kani ta'an' kuento ra ichi' xa'a' yoō nduu' te jaan' kunduu te ka'nu' ka nuu' ra.

35 Sakan' te nĭ xikundu'u' a, te nĭ kana a te uxĭ uvĭ jaan', te nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—Yoo ka kuni kunduu ne ka'nu' ka ndii, kuni a kunduu nja ne so'o' ndi'i' nuu' sakuu' ndo', te kunduu tu nja ne kaka nuu nuu' sakuu' ndo' —ni kachi a xiin' ra.

³⁶ Sakan' te ni ki'in a jin te lulu xani a ma'in' te jaan'. Ndi'i' jaan', te ni na'in' na'a' a naa nda'a' a, te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

³⁷ —Yoo ka natiin' jin te lulu ndee naa te yo'o' xa'a' a na nduu' nja kuenta i ndii, yu'u natiin' nja. Te yoo ka natiin' yu'u ndii, suu' yu'u kuiti' natiin' nja. Suu' jaan' ndii natiin' tu nja na ni tianu' yu'u —ni kachi a.

Ka'an Jesús na ne nakasi yoo ndii, ne chindiee' yoo nduu' nja

(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

³⁸ Sakan' te ni ka'an Juan xiin' Jesús ndii:

—Taku'e, ni xini ndu jin te tava' na ndiva'a nimá ne yivi' xiin' na ndiee' un'. Te ni xika ndu sajn kuiin' na'a' ndu, kuachi ndii suu' te xika' xiin' e' nduu' ra —ni kachi ra.

³⁹ Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Sajn kuiin' na'a' ndo', sakan' na ndee jin ne yivi' kivi' kanja'a xa'a' i kij' ndi'i' xaa' nja chuun ka'nu' koo' chukuu' jaan' xiin' na ndiee' i.

⁴⁰ Kuachi ndii, yoo ka nakasi yoo ndii, ne chindiee' yoo nduu' nja.

⁴¹ Na ndaku ka'an i xiin' ndo' na yoo ka taxi' tee' tikui nda'vi so'o' ko'o' ndo'o' xa'a' a na nduu' ndo' kuenta na ni tianu' Ndiosí sakakú ne yivi' ndii, sañu'u' na'a' Ndiosí —ni kachi Jesús xiin' ra.

*Ka'án Jesús ña iyo va kund'o' o ne kaviko' ne xa
ini xini ña'a' te saa ña kuachi
(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)*

⁴² Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Te ne yivi' ne kaviko' iin ne lulu, ne ini xini yu'u ndee naa te yo'o', te saa ña kuachi ndii, ndee chaa' ka na kotijn iin yuu' molino sukun' ne kaviko' ña'a' jaan', te sko'ni' ña ndee maa' tixin mini.

⁴³ Naa' nda'a' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a ka kendoso' un' un. Kuachi ndii ndee chaa' ka kunduu un' te tikundu' iin ndaa' nda'a', te natijn un' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i', te sakan' ña ku'un un' xiin' uvi saa' nda'a' un' vi'e ndiaya' mii' köo' kivi' nda'vá ñu'u.

⁴⁴ Te ikan' ndii, köo' kivi' xi'í tikuxi', te ni ndee köo' kivi' nda'va tu ñu'u.

⁴⁵ Te naa' xa'a' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a ka kendoso' un' un. Kuachi ndii ndee chaa' ka kunduu un' te tikundu' iin ndaa' xa'a', te natijn un' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i', te sakan' ña ku'un un' xiin' uvi saa' xa'a' un' vi'e ndiaya' mii' köo' kivi' nda'vá ñu'u.

⁴⁶ Te ikan' ndii, köo' kivi' xi'í tikuxi', te ni ndee köo' kivi' nda'va tu ñu'u.

⁴⁷ Te naa' nduchi' nuu' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a ka xta'ni' un' un. Kuachi ndii ndee chaa' ka kunduu un' te kui'e iin ndaa' nduchi' nuu', te ki'vi un' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, te sakan' ña ku'un un' xiin' uvi saa' nduchi' nuu' un' vi'e ndiaya' mii' köo' kivi' nda'va ñu'u.

⁴⁸ Te ikan' ndii, köo' kivi' xi'í tikuxi', te ni ndee köo' kivi' nda'vá tu ñu'u.

49 Ñu'u nduu' ndeē naa iin' ña xaa' u'va sakuu' ndo'ó, ndeē naa xaa' u'va ne yivi' ña nasoko' nja nuu' Ndiosí.

50 Iin' ndii, ña va'a nduu' a, ndisu naa' tivi' a ndii, küvi ka ndasava'a e'. Sakan' na kuii' kundiee maní' xiin' ta'an' i'in' ndo'ó, te kunduu' ndo' ndeē naa iin' va'a —ni kachi Jesús.

10

Ka'án Jesús ña vä'a nata'vi' ta'an' ne yivi'
(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

1 Ndi'i jaan', te ni ketā Jesús ikan' te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a tukū ta'vi' itia Jordán, te ni xaa a nuu' ñu'u' Judea. Te tukū sakan' ni nakaya kua'a' ya'a ne yivi' nuu' a mii' iin' a, te ni sania'á ña'a' a naa xi xaá a.

2 Sakan' te ni kuyatín sava te fariseo nuu' a te koto kua'a' ña'a' ra ka'án ra ndii:

—Tákuie, ¿ñáá kandeí' ña nata'vi' ta'an' iin te yivi' xiin' ña' si' i ra? —kachi ra.

3 Sakan' te ni nakujin a nuu' ra ndii:

—¿Ndee ña ni ke'i Moisés xta'an' xa'a' ña jaan'? —ni kachi a.

4 Te ni nakujin te jaan' ndii:

—Moisés ndii, ni taxí ra ña ke'i iin te yivi' iin tutu mii' ka'án a ña nakoo' ra ña' si' i ra, te xiin' ña jaan' küvi nata'vi' ta'an' nja —ni kachi ra.

5 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tu'un ndei' jaan' ndii, ni nakoó ña'a' Moisés xa'a' ña xii va nimá ndo'.

6 Ndisu ndeē ña nuu' kií' ni xa'a Ndiosí iin yivi' ndii, ni xa'a a tiaa, te ni xa'a tu a ña'a'.

7 Sakan' na kuii' nakoḡ tiaa yuva' si'i' ra te nduiin ra xiin' ña' si'i' ra,

8 te uvi saa' nja ndii, iin ndaa' nanduḡ nja. Xa'a' a jaan' na süu' uvi ta'an ka kuu' ne jaan', süu' jaan' ndii iin ndaa' nduu' nja.

9 Sakan' na kuii' ne ni ndasaiin Ndiosí ndii, vä'a nata'vi' ña'a' ndee iin ne yivi' —ni kachi Jesús.

10 Te kii' ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a vi'e ndii, ni ndatu'un' ni tukuu' ña'a' ra xa'a' ña nata'vi' ta'an' ne yivi' jaan'.

11 Ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Yoḡ ka nata'vi' ta'an' xiin' ña' si'i' ra te tunda'a' ra xiin' tuḡ ña'a' ndii, xaa' ra kuachi xiin' tuḡ ña'a' jaan' nuu' ña' si'i' nuu' ra.

12 Te naa' ña'a' nata'vi' ta'an' xiin' ii' a', te tunda'a' a' xiin' tuḡ te yivi' ndii, xaa' tu ña' jaan' kuachi xiin' inga te yivi' jaan' —ni kachi a.

*S'o' ni xaa a kii' ni sañu'u' Jesús ne kualí
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)*

13 Unta' ndii, ni ndekuḡ ne yivi' xiin' ne kualí nuu' Jesús te tondia nda'a' ña'a' a, te sañu'u' ña'a' a. Ndisu te nda'a' xa'a' a ndii, ni xa'a' xi'é ra nuu' ne kuaxi xiin' ne kualí jaan'.

14 Te kii' ni xini Jesús ña xaa' te jaan' ndii, ni xi'e a nuu' ra ka'an a xiin' ra ndii:

—Taxi ndo' na kixin ne kualí nuu' i, te nakasi ña'a' ndo', kuachi ndii xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne ini xini ña'a' ndee naa ini ne kualí ka' xini nja yuva' si'i' nja.

15 Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, yoḡ ka taxi ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nja ndee naa taxi ne kualí ka' xa'ndia chuun' yuva' si'i' nja nuu'

n̄iã ndii, k̄uvi k̄unduũ ne jaan' kuenta a ne xa xa'ndia chuun' a nimá —n̄i kach̄i a.

16 Sakan' te n̄i num̄i a ne kuali' jaan', te n̄i ch̄ind̄iee a nda'a' a x̄ini' n̄iã, te n̄i xañu'u' ñã'a' a.

Sq'o n̄i ka'an Jesús xiin' iin te vika'
(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

17 Te kij' ki'in' Jesús ichi' kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ndava' iin te yivi' n̄i xaa ra, te n̄i x̄ikuijn xiti' ra nuu' a ndatu'un' ñã'a' ra ndii:

—Tákuie, ñã va'a nimá, ¿ndee ñã kuní a saa i, te nat̄ijn i kivi' ñuu ñã k̄o' kivi' ndi'i? —n̄i kach̄i ra.

18 Sakan' te n̄i ndatu'un' ñã'a' Jesús ndii:

—Kij' ka'an un' ñã ñã va'a nimá nduu' yu'u ndii, ¿ndichun ka'an un' ñã jaan'? Kuach̄i ndii iin ndaa' Ndiosí kūit̄i' nduu' ñã va'a nimá.

19 Xa x̄ini' un' tu'un' ndei' Ndiosí, ñã ka'an ndii: “Kümi' un' musa un'. Kã'ni' un' ne yivi'. Sãkui'na' un'. Kã'an un' tun vixi. K̄unduũ un' te uvi nimá. Koto ka'nu' un' yuva' si'i' un'” —n̄i kach̄i a xiin' ra.

20 Sakan' te n̄i ka'an te jaan' xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, xa saxinú i sakuu' ñã jaan' ndee kij' nduu' i te sava —n̄i kach̄i ra.

21 Sakan' te n̄i nakoto'ni Jesús nuu' ra, te n̄i kundani ñã'a' a, te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndee iin ndaa' ti'o' ñã'a' kuní ka saa un'. Kua'an te x̄iko' un' sakuu' ñã kumi' un', te tax̄i un' xu'un' a nda'a' ne nda'vi kuu', sakan' te kumi' un' ñã vika' ndivi'. Te kix̄in un', te kundikun un' yu'u —n̄i kach̄i a.

22 Te kij' ni xini so'ō ra ña jaan' ndii, ni kunda'vi va kuni ra, te ni kusuchi' ini ra ni keta ra kua'an ra, sakan' ña te vika' va nduu' ra.

23 Sakan' te ni nakoto Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a saā xinunduū xiin' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Vixi xava'a nuu' ne vika', te taxi ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ña —ni kachi a.

24 Te kij' ni xini so'ō te nda'a' xa'a' a ña jaan' ndii, ni nandanī va ra. Te ni ka'an ni tukuu Jesús xiin' ra ndii:

—Pia'un, xa vixi nduu' a nuu' iin ne ndani ña vika', te taxi ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ña.

25 Vixi ka nuu' ne vika' te taxi ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ña, ndee naa ña kivi tu xka'ndia ndee iin camello yavi xa'a' iin tiku —ni kachi a.

26 Te nda'a' xa'a' a jaan' ndii, so'ō ndiee' ka ni nandanī ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yoo tu kivi kaku nuu' kuachi ña? —kachi xiin' ta'an' ra.

27 Sakan' te ni nakoto ndiaa ña'a' Jesús, te ni ka'an a ndii:

—Ne yivi' ndii, kivi saā ña ña jaan', ndisu Ndiosí ndii, kivi saā ña'a' a, sakan' ña sakuu' ña'a kivi xaa' ña jaan' —ni kachi a xiin' ra.

28 Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Takuie, koto un', ndu'u ndii, ni nakoo ndu sakuu' ña kumi' ndu, te ndikun ndu yo'ó —ni kachi ra.

29 Te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ne yivi', ne ni nakoo vi'e ña, uun tiaa ta'an' ña, uun ña'a' ta'an' ña, uun yuva' si'i' ña, uun si'e

n̄iã, uun ñu'u' n̄iã xa'a' ñã ndikún n̄iã yu'u xiin' xa'a' tu'un va'a ndii,

³⁰ sañu'u' kua'a' va ñã'a' Ndiosí vitin iin yivi' yo'o'. Taxí a nda'a' n̄iã kua'a' va vi'e n̄iã, te taxí tu a kua'a' va ne kunduu ta'an' n̄iã, xiin' kua'a' va ne kunduu si'i' n̄iã, xiin' kua'a' va ne kunduu si'e n̄iã. Te taxí a kua'a' va ñu'u' nda'a' n̄iã. Tee' ndee sando'o' ñã'a' ne yivi', ndisu nuu' ku'un e' ndii, taxí a kivi' ñuu n̄iã ñã koo' kivi' ndi'i' tuku iin yivi'.

³¹ Ndisu kua'a' va ne nduu' ne nuu' vitin ndii, ne so'o' ndi'i' nanduu n̄iã nuu' ku'un e'. Te kua'a' tu ne nduu' ne so'o' ndi'i' vitin ndii, ne nuu' nanduu n̄iã nuu' ku'un e' —ni kachi a.

Tuku ni ka'an Jesús xa'a' ñã kundo'o a te kivi a

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³² Te kij' kua'an kaa' Jesús ichi' ñuu Jerusalén ndii, ni'i' ichi' a nuu' te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an a. Te nandaní te jaan', te yi'vi tu ra ndikún ñã'a' ra kua'an ra. Sakan' te tuku ni ni naka siin' a te uxí uvi jaan', te ni xa'a' a ka'an a xiin' ra ñã kundo'o a ndii:

³³ —Xini ndo' ñã ichi' ñuu Jerusalén kaa' e' kua'an e' vitin. Te ikan' sanakua'a te yivi' yu'u, ñã nduu' tu te yivi', nda'a' ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' nda'a' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te katun' te jaan' yu'u, te nakuita kuento ra ñã kuni a kivi i, te sanakua'a tu ra yu'u nda'a' te tuku'.

³⁴ Te te jaan' ndii, sandiee kui'e ra yu'u, te kondia tiasi'i tu ra yu'u, te suku' yo'o' u'vi tu ra yu'u, te ka'ni' ra yu'u. Ndisu kivi' ñã uni te natiaku i —ni kachi Jesús.

*Sọ'ọ nị ka'an Jesús xiin' Juan xiin' Jacobo ñanị
rą*

(Mt. 20:20-28)

³⁵ Sakan' te nị kuyatın Jacobo xiin' Juan nuu' Jesús. Te jaan' ndii, si'e Zebedeo nduu' uvị saa' rą. Te nị ka'an rą xiin' ą ndii:

—Tákuie, kuní ndu ña saa un' iin ña va'a ña kakan ndu nuu' un' vıtın —nị kachi rą.

³⁶ Te nị ka'an ą xiin' rą ndii:

—¿Ndee ña kuní ndo' saa i xa'a' ndo'? —nị kachi ą.

³⁷ Te nị ka'an rą ndii:

—Saa un' ña va'a te taxị un' kundiee ndu xiin' un' mii' ka'ndia chuun' un' mii' ndatun' koo' chukuu' kaa'. Iin ndu kundu'u' nda'a' kua'a un', te iin tuku ndu kundu'u' nda'a' itin un' —nị kachi rą.

³⁸ Sakan' te nị ka'an Jesús xiin' rą ndii:

—Kündani ndo'ó ndee ña xikán ndo' nuu' i. ¿Ñáá kundieni ndo'ó koọ ndo' tundo'o' chie koo' chukuu' ña kundo'o' yu'u? ¿Ñáá kundieni ndo' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa nia xiin' yu'u? —nị kachi ą.

³⁹ Te nị nakujin te jaan' ndii:

—Uun ndo', kundieni ndu —nị kachi rą.

Sakan' te nị ka'an ą xiin' rą ndii:

—Ndixa nduu' ą ndii, kundieni ndo'ó koọ ndo' tundo'o' chie koo' chukuu' ña kundo'o' yu'u, te kundieni tu ndo' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa nia xiin' yu'u.

⁴⁰ Ndisu ña kundiee ndo' nda'a' kua'a i, uun nda'a' itin i ndii, süu' yu'u kuní ą taxi' ña jaan'. Süu' jaan' ndii ne xa yoo tu'va ña jaan' xa'a' kuiti' natiin ą —nị kachi ą.

41 Te kii' nī xini so'ō inga te uxi ta'an ña jaan' ndii, nī nasaa' ra nī xini ra Jacobo xiin' Juan jaan'.

42 Ikan' te nī kana Jesús sakuu' ra, te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Xini ndo' ña kua'a' te kuu' nuu' nuu' ne tuku' ndii, sananduu' ña'a' ra ndee naa ña'a' ra, te te kuu' ka'nu' ka tein nja ndii, xiko' ni'i' ña'a' ra te ña ka'an mji' ra yoo.

43 Ndisu süu' sakan' kunduü a tein ndo'ó. Süu' jaan' ndii yoo ka kuni kunduü te ka'nu' ka tein ndo'ó ndii, kuni a kunduü ra te kaka nuu nuu' ndo'.

44 Te yoo ka kuni kunduü te nuu' tein ndo'ó ndii, kuni a ña kunduü ra te kaka nuu nuu' sakuu' ndo'.

45 Kuachī ndii, nī ndee yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kuaxi i te kaka nuu ne yivi' nuu' i. Süu' jaan' ndii kuaxi i te kaka nuu i nuu' nja, te cha'vi i xiin' kivi' ñuu i xa'a' kuachī kua'a' ne yivi' —nī kachi Jesús.

So'ō nī xaā a kii' nī sanda'a Jesús iin te kui'e nduchi' nuu', te nani' Bartimeo

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

46 Sakan' te nī xaā Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jericó. Te kii' keta' a ñuu jaan' kua'an a xiin' te jaan' xiin' kua'a' ya'a ka ne yivi' ndii, ndu'u' iin te kui'e nduchi' nuu', te nani' Bartimeo, yu'u' ichi' mii' xka'ndiá a kua'an a jaan' xikan' ra limuxtan. Te jaan' ndii, si'e Timeo nduu' ra.

47 Kij' nī xini so'ō ra ña Jesús, ña nī kiee ñuu Nazaret, nduu' ña xka'ndiá kua'an ikan' ndii, nī xa'a' nde'í ti'e' ra ka'an ra ndii:

—Jesús, yo'ó ña nduu' s̄iani' xika' David, kuv̄ita in̄i un' xa'a' i —ni kachi' ra.

⁴⁸ Te kua'a' ne yivi' ni xi'e nuu' ra, te koo taxin' yu'u' ra, ndisu so'o ti'e' ka ka'an ra ndii:

—Yo'ó ña nduu' s̄iani' xika' David, kuv̄ita in̄i un' xa'a' i —ni kachi' ra.

⁴⁹ Sakan' te ni x̄ikuijn Jesús, te ni ka'an chuun' a ña kana ña'a' ra, te k̄ixin ra mii' iin' a. Sakan' te ni kana ña'a' ña ka'an ña xiin' ra ndii:

—K̄aka nimá un', ndond̄ichi un'. Kana' ra yo'ó —ni kachi' ña.

⁵⁰ Sakan' te ni xt̄a'ni' ra toto tití ra skana' ra a ikan', te yachi' va ni ndond̄ichi ra, te ni xaa ra ndee mii' iin' Jesús.

⁵¹ Te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ndee ña kuní un' saa i xa'a' un'? —ni kachi' a.

Te ni nakuijn te kui'e nduchi' nuu' jaan' ndii:

—T̄akui'e, kuní i ndii, nakoto'ni i saa un' —ni kachi' ra.

⁵² Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an nu'u, xa ni nda'a un' xa'a' a ña in̄i un' xini un' yu'u —ni kachi' a.

Ni ka'an so'o a ña jaan' xiin' ra, te xaka'an e', te ni nun̄ia' nduchi' nuu' ra, te ni x̄ikundikun ña'a' ra kua'an ra ichi'.

11

*So'o ni xaa a kii' nda'ni' Jesús ñuu Jerusalén
(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)*

¹ Kii' xa kuyatin' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jerusalén ndii, ni xaa ña ñuu Betfagé xiin' ñuu Betania, ña ñu'u' yat̄in xa'a' xiki' ña nani'

Olivos, i_lkan' te n_i t_i'vi' a uv_i ta'an te nda'a' xa'a' a

² ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' nuu lulu, na tuvi' kandu'u' tuku ta'vi' kaa'. Te ki' ko'ni ndo' kua'an ndo' nuu kaa' ndii, kuni ndo' tin jin mburru, ti' sakan' xinu. Ti' jaan' ndii, ndee jin ne yivi' tia'an kundu'u' xata' ri'. Ndaxin' ndo' ri', te kixin ndo' xiin' ri' yo'o'.

³ Te naa' ndatu'un' yoo ka ndo'o ndii: “¿Ndichun na ndaxin' ndo' mburru naa?” ka'an ndo' xiin' na ndii: “Nuu' xto'o e' kuni ri' jin xa'a', ndi' jaan' te kixin ndiaka tuku a ri' yo'o'”, kachi ndo' —ni kachi a.

⁴ Sakan' te ni kiee te jaan' kua'an ra te nduku' ra ri'. Te ki' ni xa ra nuu jaan' ndii, ni xini ra tin mburru jaan' yi'e' vi'e ne yivi' yatin yu'u' ichi', te ni ndaxin' ra ri'.

⁵ Te ni ka'an sava ne yivi', ne ita' yatin jaan', xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na ndaxin' ndo' mburru naa?
—ni kachi na.

⁶ Sakan' te ni ka'an ra xiin' ne jaan' saa nii' ni ka'an Jesus xiin' ra. Sakan' te ni taxi na ndaxin' ra ri'.

⁷ Te ni naka ra ri' te kua'an ra xiin' ri' mii' iin' Jesus. Te ni tandiee ra toto, na titi ra xata' ri', te ni xikundu'u' a xata' ri'.

⁸ Te kua'a' ya'a tu ne yivi' ndii, ni xakin na toto na ndiso' na ichi'. Te sava tuku na ni xa'nu nda'a' ni' itun', te ni xakin na ichi' mii' xka'ndia Jesus kua'an a jaan'.

9 Te ne yivi', ne ni'i' ichi' kua'an nuu' a, xiin' ne ndikún xata' a ndii, ti'e' va ni kuaa' nja ka'an nja ndii:

—¡Na natjin xto'o e' Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e'! ¡Sañu'u' va a ña kuaxi kuenta a kaa'!

10 ¡Sañu'u' va tu a ña kuaxi ka'ndia chuun' kaa' ndee naa ni xaa te xii' yata' e' David! ¡Na natjin Ndiosí, ña ndu'u' ndienu, ña xaka'nu' ña'a' e'! —ni kachi nja.

11 Te kij' ni xaa a ñuu Jerusalén ndii, ni nda'ni a nuu' ki'e yukun' ka'nu'. Te ni xito a saa xinunduü ikan'. Sakan' te ni keta a kua'an a ñuu Betania xiin' te uxí uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, sakan' ña xakuaa' nduu' a.

So'o ni xaa a kij' ni xa'an koto Jesús iin tun' ndoko' higuera

(Mt. 21:18-19)

12 Te tukü kivi' kij' keta' Jesús ñuu Betania kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ni xi'i a soko.

13 Ikan' te ni xini a iin' iin tun' ndoko' higuera ndee xika', te yoo yuku nu'. Sakan' na ni xa'an koto a naa' yoo ndoko' nu'. Te kij' ni kuyatin a mii' iin' nu' ndii, ni xini a ña koo' ndoko' nu', süu' jaan' ndii yuku kuiti' nu' yoo. Sakan' ña süu' kivi' ña yoo ndoko' nu' nduu' a jaan'.

14 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' nu' ndii:

—Koo' kivi' kaxi' ka ndee iin ne yivi' ndoko' yo'ó —ni kachi a.

Te ni xini so'o te nda'a' xa'a' a ña ni ka'an a xiin' tun' jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni xa'an Jesús nuu' ki'e yukun', te ni taxi' a ne xiko' xiin' ne sata'

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

15 Nj̄ xāa Jesús ñuū Jerusalén xiin' te nda'a' xa'a' a, te nj̄ nda'nī a nuu' k̄i'e yūkun'. Te nj̄ xa'a' a taxi' u'vī a ne xiko' ña'a xiin' ne sata' nuu' k̄i'e jaan'. Te nj̄ sandiko' kavā tū a mesa te nama' xu'un' xiin' tej̄ te xiko' paloma,

16 te nj̄ taxī a xka'ndiā ndeē iin̄ ne yivi' nuu' k̄i'e yūkun' jaan' xiin' ña'a n̄a.

17 Te nj̄ xa'a' Jesús sania'á a ne yivi' jaan' tu'un̄ Ndiosí ka'an̄ a xiin' n̄a ndii:

—Yoso' a nuu' tutū Ndiosí mii' ka'an̄ a ndii: “Vi'ē ī ndii, iin̄ xaan' mii' ndatu'un' sakuu' nuu' ne yivi' iin̄ yivi' xiin' ī nduu' a”, kachī a. Ndisū ndo'ó ndii, xā nj̄ ndasandū ndo' a vi'ē ne kui'na' —nj̄ kachī a.

18 Te kij̄ nj̄ xinj̄ sutū kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un̄ ndei' Ndiosí ña nj̄ xāa Jesús ikan' ndii, nj̄ xa'a' nduku' rā sāa kuv̄ī ka'ni' ña'a' rā. Sakan' ñā yi'vī ña'a' rā, kuachī ndii sakuu' ne yivi' nandan̄i vā xa'a' ña sania'á a.

19 Ndisū kij̄ nj̄ xa'a' kuu' ñuū ndii, nj̄ ketā Jesús ñuū Jerusalén jaan' te kua'an̄ a xiin' te nda'a' xa'a' a.

S̄o' nj̄ ka'an̄ Jesús xa'a' tun' ndoko' higuera, tun' nj̄ saichí a

(Mt. 21:19-22)

20 Te n̄a'ā tuk̄u kivi' kij̄ xka'ndiá Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a kua'an̄ a mii' iin' tun' higuera jaan' ndii, nj̄ xinj̄ rā ña xā nj̄ ichī ndeē t̄io' o nu'.

21 Ikan' te nj̄ naka'an' Pedro, te nj̄ ka'an̄ rā xiin' a ndii:

—Maestro, kotō un', tun' ndoko' higuera, tun' nj̄ sanacha'an' un' kaa' ndii, nj̄ ichī nu' —nj̄ kachī rā.

22 Sakan' te nj̄ ka'an̄ a xiin' sakuu' rā ndii:

—Inj va ndo' kunj ndo' Ndiosí.

²³ Sakan' ña ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ka ka'an xiin' iku' kaa' ndii: “Kua'an keta mii' iin' un' ñaa' te ku'un sko'ni' xiin' mii' un' ndee minj ka'nu'”, kachj nja, te saxij nja nimá nja ndee sie, te inj xna'a nja xini nja Ndiosí ña xinu ña ka'an nja jaan' ndii, xinu xna'a a.

²⁴ Ña jaan' na ka'an i xiin' ndo' ña sakuu' ña kakan ndo' nuu' Ndiosí kij' inj ndo' xini ña'a' ndo' ndii, taxj ña'a' a nda'a' ndo'.

²⁵ Te kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, koq ka'nu' inj ndo' xa'a' yoo ka nduu' ne yivi' naa' nj xaa nja ña nja'a xiin' ndo'. Sakan' te koq ka'nu' tu inj yuva' e', ña ndu'u' ndivi', xa'a' kuachj ndo'.

²⁶ Kuachj ndii, naa' koo' ka'nu' inj ndo' xa'a' ne jaan' ndii, koo' ka'nu' tu inj yuva' e', ña ndu'u' ndivi', xa'a' kuachj ndo' —nj kachj a.

Ndatu'un' te ndiso' chuun' kuu' nuu' Jesús yoo taxj ndiee' a

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷ Te nj xaa tukuu Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' Jerusalén. Te kij' xika' a nuu' ki'e yukun' ka'nu' ndii, nj ndekuje sutu kuu' nuu' nuu' a xiin' te sania'a tu'un ndei' Ndiosí xiin' te xixa nuu' nuu' jaan'.

²⁸ Te nj ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo nj taxj ndiee' nuu' un' te xaa' un' ña xaa' un'? ¿Yoo nj sakuiso' chuun' yo'ó? —nj kachj ra.

²⁹ Sakan' te nj ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndatu'un' tu yu'u ndo'ó jin ña'a. Te naa' nakujin ndo' a ndii, nakujin tu yu'u yoo nj taxj ndiee' i, te xaa' i ña kaa'.

30 ¿Yoo ni sakuiso' chuun' Juan, te ni sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí? ¿Ñáá Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a', uun ñáá te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a'? —ni kachi a.

31 Te ni ndatu'un' xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Ndee ña kuví ka'an e'? Naa' ka'an e' ña Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a' ndii, ka'an ra xiin' e' ndii: “¿Ndichun na ni kandixa' ña'a' ndo'?”

32 Te kuví ka'an e' ña te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a' —ni kachi ra.

Sakan' ña yi'vi ra ne yivi' kua'a' jaan', kuachi ndii sakuu' ña kandixa' ña iin te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ni nduu Juan jaan'.

33 Sakan' na kuii' ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Xini ndu yoo —ni kachi ra.

Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' tu yu'u ndii, ka'an i xiin' ndo' yoo ni taxi ndiee' i te xaa' i ña kaa' —ni kachi a.

12

Yo'o' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' te tatú ña'a

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

1 Sakan' te ni xa'a' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa nuu' te ka'nu' jaan' ndii:

—Iin te xiin' ñu'u' ndii, ni chi'i ra kua'a' yo'o' uva, te ni ndasi i'nu ra a, te ni xatia tu ra mii' kuein ra uva jaan', te kasa'a ra vino xiin' a. Te ni xa'a ni tu ra iin vi'e sukun mii' kuví koto ndoso' ra kanii' nuu' ñu'u' jaan'. Sakan' te ni nduku' ra te tatú te koto ña jaan', te ni keta ra kua'an ra tuku ñu'u'.

2 Te kij' nī xaa kivi' ña nī ñakuixa nduu' uva jaan' ndii, nī tī'vi' rā jīn te xika' nuu' nuu' rā, te kun ñaso te jaan' chaa' uva ña ndoo nda'a' te xiin' ñu'u' jaan'.

3 Ndisu kij' nī ndekuie te xika' nuu' jaan' ndii, nī tīn ña'a' te tatú jaan', te nī kanj u'vi' ña'a' rā, te nī sanandiko' nda'a' xiko' ña'a' rā.

4 Te nī tī'vi' tukuu' rā inga te xika' nuu' nuu' rā mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu te tatú jaan' ndii, nī kuun yuu' ña'a' rā, te nī satuxu'ví rā xini' te jaan'. Te mii' va nī kuu rā xiin' te jaan' sanandiko' ña'a' rā.

5 Te nī tī'vi' tukuu' rā inga te xika' nuu' nuu' rā, mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu te tatú jaan' ndii, nī xa'ni' rā te jaan'. Te jīn sakan' nī tī'vi' xiin' ñu'u' jaan' kua'a' va te xika' nuu' nuu' rā, te sava te jaan' nī satuxu'ví rā, te sava tukū rā ndii, nī xa'ni' ña'a' rā.

6 'Te ndee jīn ndaa' kuiti' si'e mii' rā ndoo. Te kundani ya'a rā te jaan'. Sakan' te so'o' ndi'i' ndii, nī tī'vi' tu rā te jaan' ka'an rā xiin' nimá rā ndii: "Koto ka'nu' rā tiaa si'e e'", nī kachi rā.

7 Ndisu nī ka'an xiin' ta'an' te tatú jaan' kij' nī xaa si'e, te xiin' ñu'u' jaan' ndii: "Te kaa' nanduū te xiin' ñu'u' yo'o' kij' kuvi yuva' rā. To'o' ndo' te ka'ni' e' rā, sakan' te yoo' nanduū te xiin' ñu'u' yo'o'", nī kachi rā.

8 Sakan' te nī tīn ña'a' rā xa'ni' rā, te nī xta'ni' rā ñu'u' nde'i' te jaan' ikan', te nī skana' rā a tukū xaan'.

9 '¿Ndee ña tuu ndoo'ó saa te xiin' ña'a' yo'o' uva jaan' xiin' te tatú jaan'? Kixin rā te ka'ni' rā sakuu' te tatú jaan', te taxi rā yo'o' uva jaan'

nda'a' a tuku te yivi' —ni kachi a.

¹⁰ Ikan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ñáá tia'an ka'vi ndo'ó ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii?

Yuu', ña ni xtani te xa'a vi'e ndii,

ña jaan' ni nandu yuu' kuu' nuu' xa'a' xiki' vi'e?

¹¹ Ña jaan' ni xaa xto'o e' Ndiosí, te nandani xava'a e'.

Sakan' yoso' a —ni kachi Jesús.

¹² Te ni xika te kuu' ka'nu' jaan' tijn ra Jesús, sakan' ña ni kundani ra ña ni tijn kuachi ña'a a xiin' ña ka'an ndiaa jaan'. Ndisu ni kuvi saa ra ña jaan' xa'a' a ña yi'vi ra ne yivi'. Sakan' na ni nakoq ña'a' ra, te ni kiej ra kua'an ra.

So'o ni nakuiin Jesús nuu' te fariseo xa'a' xu'un' yoo'

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Ikan' te ni ti'vi' te kuu' ka'nu' jaan' sava te fariseo xiin' sava te nda'a' xa'a' Herodes te koto ku'a' ra Jesús xiin' tu'un yu'u' a.

¹⁴ Kij' ni ndekuie ra mii' iin' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, xini ndu ña ña ndaku kuiti' ka'an un'. Te ku'an yi'vi un' ña ka'an ne yivi' xa'a' un', sakan' ña nakaxin un' ne yivi'. Süu' jaan' ndii sania'á un' ichi' Ndiosí xiin' ña ndixa kuiti'. Xa'a' a jaan' na kiii' ka'an xiin' ndu, ¿ñáá va'a yoo a ña cha'vi e' César, te xa'ndia chuun' ñuu Roma, xu'un' yoo', uun ñáá va'a yoo a? —ni kachi ra.

¹⁵ Ndisu Jesús ndii, ni xini a ña te xasuvi' xiin' mii' kuiti' nduu' te jaan', sakan' na ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, kuni kotō kuá'a ndo' yu'u xiin' tu'un yu'u' i. Taxi ndo' na kotō i iin xu'un' —ni kachī a.

¹⁶ Sakan' te ni taxi ra iin xu'un' nda'a' a. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nuu' nduu' ña ni ñanja xata' xu'un' yo'o', te yoo kivi' yoso' xata' a? —ni kachī a.

Te ni ka'an ra ndii:

—Nuu' César, te xa'ndia chuun' ñuu Roma, xiin' kivi' ra nduu' a —ni kachī ra.

¹⁷ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa'a' a jaan' na kuii' taxi e' nda'a' César ña nduu' ña'a César, te nda'a' Ndiosí na taxi e' ña nduu' ña'a Ndiosí —ni kachī a.

Te ni nandaní va ra xa'a' ña ni ka'an a ña jaan'.

S'o'o ni nakuuin Jesús nuu' te saduceo xa'a' ña natiaku ne xi'í

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Sakan' te ni kixin te saduceo nuu' Jesús. Te jaan' ndii, ka'an ra ña koo' ña natiaku ne yivi' kii' xi'í ña, sakan' na kuii' ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

¹⁹ —Tákuie, yoso' ña ni ke'i Moisés mii' ka'an ra xiin' e' ña naa' ni xi'i ñani iin te yivi', te koo' si'e ra ni yoo xiin' ña' si'i' ra ndii, ñani ra jaan' kuni a tunda'a' xiin' ña' jaan', te koo si'e ra xiin' a'. Te si'e te jaan' nanduú ndee naa si'e ñani ra, te ni xi'i jaan'.

²⁰ Va'a, unta' ndii ni yoo uxá ta'an ñani. Te ni tunda'a' te nuu', ndisu ni xi'i ra ña kuni ka koo si'e ra xiin' ña' si'i' ra.

²¹ Sakan' te ni tunda'a' ñani ra, te uvi, xiin' ña' jaan'. Ndisu ni xi'i tu te jaan' ña kuni ka koo si'e ra xiin' a'. Te iin kachi ni ndo'o tu ñani ra, te uni.

22 Te jin kachi ni ndo'o sakuu' te uxa ta'an jaan' xiin' ña' jaan', kōo' si'e ra ni yoo xiin' a' ndee ndi'i ra ni xi'i. Te so'o' ndi'i', te ni xi'i tū ña'a' jaan'.

23 Sakan' na kuii' kij' naṭiakū niā ndii, ɔyoo ña' si'i kunduū tū ña' jaan', kuachi ndii uxa saa' te jaan' ni tūnda'a' xiin' a'? —ni kachi ra xiin' Jesús.

24 Sakan' te ni nakujin Jesús nuu' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, vā'a ka'án ndo', sakan' ña kündani ndo' ña yoso' nuu' tutū Ndiosí, te ni ndee xini tū ndo' saa xachuun' ña ndiee' a.

25 Kuachi ndii, kij' naṭiakū ne ni xi'i ndii, tūnda'a' ka ndee jin ne yivi' ikan'. Süu' jaan' ndii kunduū niā ndee naa ángele ña ndiee' ndivi'.

26 Ndisū xa'a' ña naa' natiaku ne xi'i ndii, kuvi ka'vi ndo' tutū ña ni ke'i Moisés, saa ni ka'an Ndiosí xiin' ra tejin iñu' ña xixí, kij' ni ka'an a ndii: “Yu'u nduu' Ndiosí Abraham, te yu'u nduu' tū Ndiosí Isaac, te yu'u tū nduu' Ndiosí Jacob”, ni kachi a.

27 Sakan' na kuii' Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne ni xi'i nduu' a, süu' jaan' ndii Ndiosí ne tiaku nduu' a, sakan' ña tiaku sakuu' ne yivi' nuu' Ndiosí. Sakan' na kuii' ndo'ó ndii, kündani xachi' ndo' ña ka'án tū'un Ndiosí —ni kachi Jesús.

*Yo'o' ka'án Jesús ndee ña nduu' tū'un ndei'
ka'nu' ka ña ka'án chuun' Ndiosí*

(Mt. 22:34-40)

28 Te kij' ni xini so'o jin te sanía'a' tū'un ndei' Ndiosí, ña ni kuū kuento te saduceo jaan' xiin' Jesús, te vā'a ni nakujin a ndii, ni kuyatin ra nuu' a, te ni ndaṭu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndee ña nduu' tu'un ndei' ka'nu' ka ña ka'an chuun' Ndiosí? —ni kachi ra.

29 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tu'un ndei' ka'nu' ka ndii, ña yo'o' nduu' a: “Ne vi'e Israel, kuni so'o ndo', xa jin ndaa' xto'o e' Ndiosí kuiti' nduu' xto'o e'.

30 Sakan' na kuii' kundani ndo' xto'o e' Ndiosí xiin' kanii' nimá ndo', xiin' kanii' ña nduu' ndo', xiin' sakuu' ña xanini ndo', xiin' sakuu' ña ndjee' ndo'", ña kaa' nduu' ña ka'nu' ka.

31 Te ña uvi ndii, yatin' jin kachi ka'nu' a xiin' ña kaa', ka'an a ndii: “Kundani ndo' sakuu' ne yivi' xiin' ndo' ndee naa kundani xiin' mii' mii' ndo'", sakan' kachi a. Te koo' ka inga tu'un ndei' ña ka'nu' ka te sakan' ña uvi ta'an jaan' —ni kachi Jesús.

32 Sakan' te ni ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Va'a va ni ka'an un', takui'e. Kumi' un' ña ndaku kij' ka'an un' ña jin ndaa' ña jaan' kuiti' nduu' Ndiosí, xto'o e', te koo' ka inga a, süu' jaan' ndii xa ña jaan' kuiti'.

33 Te ña kundani e' Ndiosí xiin' kanii' nimá e', xiin' sakuu' ña xanini e', xiin' sakuu' ña ndjee' e', te kundani e' sakuu' ne yivi' xiin' e' ndee naa kundani xiin' mii' mii' e' ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' sakuu' ña nasoko' e' nuu' Ndiosí xiin' ña xa'mi' e' kiti' nuu' a —ni kachi ra.

34 Kij' ni xini so'o Jesús ña va'a ni ka'an te jaan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa kuyatin' ka'ndia chuun' Ndiosí nimá un' —ni kachi a.

Te ndee jin ne yivi' ni kundieni ka ndatu'un' ña'a'.

Sania'á Jesús yoo siani' xika' nduu' Cristo, ña sakakú yoo'

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Kij' sania'á Jesús nuu' kī'e yukun' ka'nu' te nī ndatu'un' a ndii:

—¿Ndichun na ka'án te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ña siani' xika' David nduu' Cristo, ña tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi'?

³⁶ Kuachī ndii ndee mji' David nī ka'an kij' nī saka'án ña'a' Espiritu Santo ndii:

Nī ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' xto'o i ndii:

“Kundu'u' nda'a' kua'a i

na sandoó kui'e xachi' i te ndasi' yo'ó.”

Nī kachi' a, nī kachi' ra.

³⁷ Sakan' na kuii' naa' mji' David jaan' ka'án ña xto'o ra nduu' Cristo jaan' ndii, ¿saa kuvi ka'án te sania'á tu'un ndei' jaan' ña nduu' a siani' xika' David jaan'? —nī kachi' Jesús.

Te ne yivi' kua'a' jaan' ndii, va'a va kuni nja xini so'o ña'a' nja.

Ka'án Jesús xa'a' ña vä'a ña xaa' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí

(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Te nī ka'an tu Jesús kij' sania'á a ndii:

—Koto xiin' mji' va ndo' nuu' ña kuu' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, sakan' ña te xasuvi' xiin' mii' kuji' nduu' te jaan'. Xtani va ra ku'nu ra toto nani', ña ndiaa ya'vi' ka, te xtani tu ra ña nakuatu va'a ña'a' ne yivi' ma'in' ya'vi' mii' chitu' kaa'.

³⁹ Te xtani va tu ra ña kundiee ra nuu' tei ka'nu', tun' ita' tixin vi'e mii' nakayá ne yivi'

xaka'nu' n̄a Ndiosí, t̄e xtanī t̄u r̄a kund̄iee r̄a nuu' tei, tun' kuu' nuu', mii' yoo v̄iko'.

⁴⁰ T̄e tu'un' u'v̄i t̄u r̄a ñ̄a vika' nda'a' ne kuaan' v̄i'e n̄a. T̄e xini xa'an' r̄a ñ̄a na'a' va ka'án r̄a xiin' Ndiosí, ndianī t̄e n̄andan̄i ne yivi'. T̄e jaan' ndii, chiē ka tundo'o' kōo r̄a —ñ̄i kachī Jesús.

Taxi' iin̄ ñ̄a' kuaan' nda'vi kuu' l̄imuxtan
(Lc. 21:1-4)

⁴¹ Unta' kij' ndu'u' Jesús yaṭin nuu' a mii' iin' xatun' mii' kayá xu'un' l̄imuxtan ndii, ñ̄i xinī a taan' ne yivi' l̄imuxtan t̄ixin nu'. T̄e kua'a' ne vika' ndii, kua'a' va xu'un' taan' n̄a t̄ixin nu'.

⁴² Ikan' t̄e ñ̄i x̄aṭ t̄u iin̄ ñ̄a' kuaan' nda'vi kuu', t̄e ñ̄i taan' a' uvī ta'an xu'un' ya'a kuali' t̄ixin xatun' jaan'. T̄e xu'un' jaan' ndii, sie va ndiaa ya'vi' a.

⁴³ Sakan' t̄e ñ̄i kaṇa a t̄e nda'a' xa'a' a, t̄e ñ̄i ka'an a xiin' r̄a ndii:

—Ñ̄a ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, ñ̄a' kuaan' nda'vi kuu' kaa' ñ̄i taan kua'a' ka xu'un' t̄ixin xatun' kaa' t̄e sakan' sakuu' inga ne ñ̄i taan' t̄u xu'un' t̄ixin nu'.

⁴⁴ Sakan' ñ̄a sakuu' tuk̄u n̄a ndii, ñ̄i taan' n̄a xu'un' ñ̄a ñ̄i ndoo ndoso' nda'a' n̄a. Ndisu ñ̄a' kaa' ndii, tee' ndee nda'vi kuu' a' ndii, ñ̄i taan' ndi' i a' xu'un' ñ̄a xito' kut̄iak̄u a' xiin' —ñ̄i kachī a.

13

Ka'án Jesús xa'a' ñ̄a nduxin xachi' yukun' ka'nu'

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

1 Kij' keta' Jesús nuu' kī'e yūkun' ka'nu' tē kua'an̄ a ndii, nī ka'an̄ iin̄ tē nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Tákuie, koto un', xa na'nu' yuu' nī tīin̄ rā nī xa'a' rā yūkun' kaa', tē ndatun' va nī xa'a' rā a —nī kachī rā.

2 Tē nī nakuijn̄ Jesús nuu' rā ndii:

—¿Xa'a' vi'e na'nu' nia kaa' ka'an̄ un' nu'? Ña kaa' ndii, sakuu' a nduxin̄ ndoo, tē kütoto ta'an' ka ndee iin̄ yuu' —nī kachī a.

Ka'an̄ Jesús ndee ña xka'ndiā kij' xa kuyatin' ndi'i iin̄ yivi'

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

3 İkan' tē kua'an̄ Jesús xiin' tē nda'a' xa'a' a xiki' ña nani' Olivos, ña kandu'u' xto'ni' mii' iin' yūkun' jaan'. Tē nī xikundu'u' a xini' İku' jaan', İkan' tē nī ndatu'un' siin' ña'a' Pedro, xiin' Jacobo, xiin' Juan, xiin' Andrés, ka'an̄ rā ndii:

4 —Ka'an̄ xiin' ndu, ¿amā koo ña nī ka'an̄ un' xa'a' jaan'? ¿Tē ndee ña ka'nu' nduu' ña xka'ndiā, tē kundanī ndu ña xa kuyatin' koo a? —nī kachī rā.

5 Sakan' tē nī xa'a' Jesús ka'an̄ a xiin' rā ndii:

—Koto xiin' mii' va ndo', täxi ndo' kunī xa'an' ndee iin̄ ne yivi' ndo'ó.

6 Sakan' ña kixin̄ kua'a' tē yivi', tē tīin̄ ndiaā kivi' i, tē ka'an̄ rā ña mii' rā nduu' Cristo, ña nī tīanu' Ndiosi sakakú ne yivi', tē kunī xa'an' rā kua'a' ne yivi'.

7 Tē kij' kunī ndo' kuento ña yoo ñu'u' mii' ka iin̄ yivi', tē kunī tu ndo' ña yoo a xika' iin̄ yivi' ndii, kündi'nī ndo', kuachī ndii kunī a ña koo ña jaan'. Ndisu tia'an̄ kundi'i iin̄ yivi' kij' sakan'.

⁸ Kuach̄i ndii k̄unta'an' iin t̄i'vi ne ñu'u' iin yivi' xiin' tuku t̄i'vi ne yivi'. Te k̄unta'an' tu ne ndiee' iin ñuu xiin' ne ndiee' tuku ñuu. Te kanii' xaan' taan ndiee' iin yivi', te koḡ tu soko, te sanasaá' ta'an' ne yivi' mii' ka iin yivi'. Te sakuu' ña jaan' ndii, sakan' xa'ndu ña xito' koḡ kuj̄ti' nduu' a.

⁹ 'Ndisu ndo'ó ndii, koḡ xiin' m̄ji' ndo'. Sakan' ña sanakua'a te yivi' ndo'ó nda'a' te xixa, te kutun' ra ndo'ó t̄ix̄in vi'e mii' nakayá ne ta'an' e'. Te sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te ndiso' chuun'. Te iin kachi saa tu ra xiin' ndo' nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' xa'a' ña ndikún ndo' yu'u, te ndiee yu'u' ndo' nuu' te jaan' xa'a' i.

¹⁰ Ndisu ña nuu' ndii, kuní a ña ka'an ndoso' ne yivi' kanii' iin yivi' tu'un va'a xa'a' i, sakan' vi' te kund̄i'i iin yivi'.

¹¹ Kij̄i naka ra ndo'ó, te sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te jaan' ndii, kund̄i'ni ndo' ndee ña ka'an ndo'. Kuach̄i ndii, süu' ndo'ó nduu' ne ka'an kivi' jaan', süu' jaan' ndii Espiritu Santo nduu' ña saka'an ndo'ó.

¹² 'Te te nduu' ñani ndii, sanakua'a ra inga ñani ra, te ka'ni' ña'a' te yivi'. Te sakan' tu saa yuva' xiin' si'e ra. Te ne nduu' si'e ndii, k̄unta'an' ña xiin' yuva' si'i' ña te ka'ni' ña'a' ña.

¹³ Te sakuu' ne yivi' kundasi' ndo'ó xa'a' ña ndikún ndo' ichi' yu'u. Ndisu yoḡ ka kund̄ieni naa kundieni nuu' tundo'o' jaan' ndee so'o' ndi'i' ndii, nat̄iin ña kivi' ñuu ña koḡ kivi' ndi'i'.

¹⁴ 'Ndisu kij̄i kun̄i ndo' ña kin̄i kaa' iin' a mii' xata'an kūijn a naa ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', te ni nani' Daniel ndii, ne ndiee' ñuu Judea kij̄i sakan' ndii, na kunu ña

ku'un n̄iā t̄ejn̄ iku'. (Ndo'ó ne ka'vi' ñā yō'ō' ndii, kuní a s̄aā ndo' ñā nduxa' t̄e kundani' ndo' a.)

15 T̄e yoō ka ndiee' x̄ini' v̄i'e n̄iā k̄ij' s̄akan' ndii, na ndā'ni' n̄iā v̄i'e n̄iā nachij' n̄iā ñā'a n̄iā.

16 T̄e yoō ka naá xa'a' ku'u' k̄ij' s̄akan' ndii, na n̄andiko' n̄iā v̄i'e n̄iā xa'a' toto n̄iā.

17 U'v̄i' v̄a kundō'ō' ñā' ñu'u' si'e xiin' ñā' sachichin' si'e k̄iv̄i' jaan'.

18 Ka'an v̄a ndo' xiin' Ndiosí, t̄e na t̄ax̄i a ñā xaa k̄iv̄i' jaan' yoō v̄ix̄in.

19 Kuach̄i ndii, k̄iv̄i' jaan' ndii, kōo t̄undo'ō' ñā ndeē iin̄ k̄iv̄i' t̄iā'an kōo ndeē k̄ij' n̄i xa'a' Ndiosí iin̄ yiv̄i' t̄e ndeē v̄it̄in, t̄e n̄i ndeē k̄ōō' ka t̄u a kōo.

20 T̄e naa' s̄akuiti xto'ō' e' Ndiosí k̄iv̄i' jaan' ndii, ndeē iin̄ ne yiv̄i' k̄aku. Ndisu s̄akuiti ñā'a' a xa'a' ñā kundani' a ne n̄i nakax̄in a ndikún̄ ichi' a.

21 'T̄e naa' ka'an yoō ka xiin' ndo' k̄iv̄i' jaan' ndii: "Aan', kōto ndo', yo'o' yoo Cristo, ñā s̄akakú yoo'", uun ka'an n̄iā ndii: "Aan', kōto ndo' kaa' yoo Cristo, ñā s̄akakú yoo'", kach̄i n̄iā ndii, k̄and̄ixa' ñā'a' ndo'.

22 Kuach̄i ndii k̄ix̄in t̄e xini xa'an', t̄e ka'an ñā Cristo nduu' ra. T̄e s̄akan' t̄u k̄ix̄in t̄e ka'an tiakú t̄un v̄ix̄i. T̄e yiv̄i' jaan' ndii, s̄aā ra chuun' ka'nu' xini xa'an' xiin' ch̄uun ka'nu' ñā nandani' ne yiv̄i'. T̄e naa' n̄i k̄uv̄i ndii, ndeē ne n̄i nakax̄in Ndiosí ndikún̄ ichi' a kun̄i xa'an' ra.

23 Ndisu ndo'ó ndii, kōo t̄u'v̄a ndo'. T̄e n̄aka'an' ndo' ñā n̄i ka'an̄ i ñā kaa' xiin' ndo' ñā kuní ka kōo a.

*Sō'ō s̄aā a k̄ij' n̄andiko' Jesús iin̄ yiv̄i'
(Mt. 24:29-35,42-44; Lc. 21:25-36)*

24 'Ndisu kij' ndi'i xka'ndia tundo'o' kivi' jaan' ndii, nda'va ñu'u, te sakan' tu yoo' ndii, nātuun ka a.

25 Te koyo tu tiuun', te taan ndiee' sakuu' ña ndiee', ña yoo ndivi'.

26 Sakan' te kixin yu'u, ña nduu' tu te yivi', nuu' viko' xiin' kua'a' ya'a ña ndiee' xiin' ña yi'é ndatun' koo' chukuu'.

27 Sakan' te ti'vi' i kua'a' ángele, te nakaya a ne ni nakaxin Ndiosí, ne ndiee' kumi' saa' xaan' iin yivi' mii' kuaxi tachi', ndee mii' xa'a' iin yivi' te ndee mii' xa'a' ndivi'.

28 'Kundanj ndo' ña ka'án ndiaa yo'o' xa'a' saa xaa' tun' higuera, kij' nduu' itia' nda'a' nu', te naka'ndi yuku nu' ndii, xiní ndo' ña xa kuyatin' kuii kuuñ savi'.

29 Te sakan' tu kij' kunj ndo' koo ña ni ka'an i xiin' ndo' jaan' ndii, kundanj ndo' ña xa kuyatin' kuii kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

30 Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, ña kuní ka kuví sakuu' ne ndiee' iin yivi' vitin te xka'ndia sakuu' ña jaan'.

31 Ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi' ndii, ndoñu'u' a, ndisu tu'un yu'u' yu'u' ndii, koo' kivi' ndoñu'u' a.

32 'Ndisu ndee kivi' xiin' ndee hora xka'ndia ña jaan' ndii, ndee iin ne yivi' xiní a, ni ndee ángele, ña ndiee' ndivi' ni ndee yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí, xiní ña jaan'. Süu' jaan' ndii mii' yuva' e' Ndiosí kuñti' xiní amaa xaa kivi' jaan'.

33 Xa'a' a jaan' na koo tu'va va ndo', te ka'an va ndo' xiin' Ndiosí, kuachi ndii xiní ndo' amaa kuñti' xaa kivi' jaan'.

34 'Naa' xaa' iin te yivi' kij' kua'an xika' ra ndii, nakoo' ra vi'e ra nda'a' te xika' nuu' nuu' ra. Te nakoo' tu ra chuun nuu' i'in te jaan'. Te ni ka'an chuun' tu ra xiin' te xito' yi'e' ra ña na koto va'a va ra a.

35 Ña jaan' na kuii' koto naa xito' xiin' mii' ndo', kuachi' ndii xini' ndo' amaa nandiko' te xiin' vi'e. Kuain' nandiko' ra ñuu nuu', uun na ñuu, uun kij' kana' nduchié, uun kij' xa kitú'.

36 Saa' iin kij' iin kixin' kiji' ra, te kuni' ra ndiee' ndo' kixin' ndo'.

37 Te ña ka'an i xiin' ndo' ka'a' ka'an i xiin' sakuu' ne yivi' ña koq tu'va ña —ni kachi' Jesús.

14

So'o ni xaa a kij' ni ndatu'un' tuni te kuu' ka'nu' saa kuvu' ka'ni' ra Jesús
(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

1 Te kij' kuni' ka uvi' ta'an kivi' te koq viko' pascua, ña xi xixi' ña xita' va'a, ña koo' yuchi' levadura saká xiin', te sutu kuu' nuu' xiin' te sania'a' tu'un ndei' Ndiosí ndii, ni nanduku' ra saa saa ra te iin ra Jesús xiin' ña maña, te ka'ni' ña'a' ra.

2 Te ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Saa e' ña jaan' kij' yoo viko' koto ka nakuchi ne ndiee' ñuu yo'o' —ni kachi' ra.

So'o ni xaa a kij' ni saka' iin ña'a' xa'an xavixin' xini' Jesús ñuu Betania
(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

3 Kij' ndu'u' Jesús ñuu Betania vi'e Simón, te ni kuni' kuvu' kui'e' te'i ndii, ndu'u' a xixi' a nuu' mesa. Te ni xaa iin ña'a' xiin' iin limita yuu',

ñā nī kuā'a xiin' alabastro. Te chitu' vi' ñā jaan' ñū'u' xā'an xavixín' koo' chukuu', ñā nduu' mīi' ndi'i' nardo, ñā ndiaa ya'vi' xāva'a. Te nī ta'vi' a' līmita jaan', te nī saka'a' a' xā'an jaan' xīni' Jesús.

⁴ Te sava te ndiee' ikan', kij' nī xini' ra ñā nī xaa ñā'a' jaan' ndii, nī nasa'a' ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Vā'a xachi' xitiá saka xā'an xavixín' kaa'.

⁵ Sakan' ñā va'a ka naa' nī ke'vi' a te kondia ya'vi' a xu'un' ñā ki'in iin te yivi' naa' sachuun' ra unī ciento kivi', te xiin' xu'un' jaan' kuvī chīndīee' e' ne nda'vi kuu' —nī kachi' ra.

Te nī kuchitun ndīee' ra ñā'a' jaan'.

⁶ Ndisu nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Na ko'o a' sakan', kuachi' ndii iin chuun va'a nī xaa a' xa'a' i. ¿Ndichun na sataña'a' ñā'a' ndo'?

⁷ Sakan' ñā ne nda'vi kuu' ndii, ndee ndi'i' nī kivi' ko'o nīa xiin' ndo', te kuvī chīndīee' ñā'a' ndo' ama'a' ka kuní ndo'. Ndisu yu'u ndii, süu' ndee ndi'i' nī kivi' kaka' i tein ndo'.

⁸ Ñā'a' yo'o' ndii, nī xaa a' ñā nī kuvī saa a' xa'a' i vitin, nī saka'a' a' xā'an xavixín' ñū'u' nde'i' i te koo' tu'va' a, te ndiee' a' kij' kuvī i.

⁹ Ñā ndaku ka'an i xiin' ndo' ñā mii' ka iin yivi' mii' ka'an ndoso' ne yivi' tu'un va'a xa'a' i ndii, ka'an tu' nīa xa'a' ñā nī xaa ñā'a' yo'o' xiin' i, te naka'an' ñā'a' ne yivi' —nī kachi' Jesús.

So'o nī xaa a' kij' nī taxi Judas kuento ra ñā sanakua'a' ra Jesús nda'a' te kuu' ka'nu'
(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Sakan' te, Judas Iscariote, iin te uxí uvi ndii, ni xa'an ndatu'un' ra xiin' sutu kuu' nuu' te sanakua'a ra Jesús nda'a' te jaan'.

¹¹ Kij' ni xini so'o sutu jaan' ña ni ka'an te jaan' ndii, va'a ni kuni ra, te ni taxi ra kuento ra ña taxi ra xu'un' nda'a' Judas xa'a' ña jaan'. Sakan' te ni xa'a' Judas nanduku' ra saa saa ra te sanakua'a ra Jesús nda'a' te jaan'.

S'o'o ni xaa a kij' ni xixi Jesús ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² Kivi' nuu' ña xixi' ña xita' va'a, ña köo' yuchi' levadura saká xiin', kij' xa'ni' ña mbee' kuali' xa'a' viko' pascua ndii, ni ka'an te nda'a' xa'a' Jesús xiin' a ndii:

—¿Mii' kuní un' ku'un sava'a ndu ña kuxi e' xakuaa' xa'a' viko' pascua? —ni kachi ra.

¹³ Sakan' te ni ti'vi' a uvi ta'an te nda'a' xa'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuu ka'nu' kaa', te ikan' kuni ndo' iin te yivi', te ni'i' iin yoo tikui kua'an ra. Kundikun ña'a' ndo'.

¹⁴ Te ka'an ndo' xiin' te xiin' vi'e mii' nda'ni te jaan' ndii: “Ka'an xt'o'o e' ndii: ¿Mii' yoo cuarto mii' kuxi i ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua xiin' te nda'a' xa'a' i?, kachi a”, kachi ndo'.

¹⁵ Te sania'á te jaan' ndo'ó iin cuarto chie ña iin' xata' vi'e ninu, te xa yoo tu'va cuarto jaan'. Te ikan' sava'a ndo' ña kuní a kuxi e' —ni kachi Jesús.

¹⁶ Ni kiee te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an ra ñuu jaan' te ni xka'ndia xna'a a saa nii' ni ka'an Jesús

xiin' rā jaan'. Te nī xava'a rā ña xaxi' xa'a' viko' pascua ikan'.

17 Te kij' nī kuñuu nuu' ndii, nī xaa Jesús ikan' xiin' uxī uvi ta'an te nda'a' xa'a' a jaan'.

18 Te nī xikundiee rā xixi' rā nuu' mesa xiin' Jesús, ikan' te nī ka'an a xiin' rā ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña iin ndo'ó, te xixi' xiin' i, sanakua'a yu'u nda'a' te kuu' ka'nu' —nī kachi a.

19 Sakan' te nī xa'a' kusuchi' ini sakuu' te jaan', te nī xa'a' ndatu'un' ña'a' i'in rā ndii:

—¿Te'e' yu'u kachi un' nī? —nī kachi i'in rā.

20 Te nī ka'an a xiin' rā ndii:

—Iin ndo'ó te uxī uvi, te sé'vi inga' xita' va'a xiin' i tixin ko'o' i vitin, nduu' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan'.

21 Ndee saā kanj' ndii yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, xa ikan' yoo i kua'an i naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mi' ka'an a xa'a' i. Ndisu chie va tundo'o' kundo'o' te sanakua'a yu'u, ndee va'a ka nduu' a nuu' te jaan' naa' nī tui rā —nī kachi a.

22 Te kij' ndu'u' Jesús xixi' a xiin' rā ndii, nī ki'in a xita' va'a, te nī taxī a ña chindani Ndiosí xa'a' a, te nī sakuachi' ña'a' a, te nī taxī ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a ka'an a ndii:

—Ki'in ndo' a te kuxi ndo', ña yo'o' nduu' ñu'u' nde'i i —nī kachi a.

23 Sakan' te nī ki'in a iin copa, te nī taxī a ña chindani Ndiosí. Te nī taxī ña'a' a nda'a' te jaan'. Te nī xi'i sakuu' rā sie sie.

24 Te nī ka'an a xiin' rā ndii:

—Te' naa tixin ña yo'o' nduu' ní' i, ña kuitja xa'a' kuachi kua'a' ne yivi', te xiin' ña kaa' taxi'

xa'a' Ndiosí ña chikandu'u' a iin kuento xaa' xa'a' ña.

²⁵ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, kö'o ka i vino te' kuva'a xiin' uva ndee kij' xaa' kivi' ña kö'o tuku'u i vino xaa' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí —ñi kachi a.

Yo'o' ka'án Pedro ña ñakoo iin ndaa' ra Jesús (Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Te kij' ndi'i ni xita ra yaa nuu' Ndiosí ndii, ni kiee ra kua'an ra xiki' ña nani' Olivos.

²⁷ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Sakuu' ndo'ó ñakoo iin ndaa' yu'u ñuu nunu' naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Taxi i ka'ni' te yivi' te paxto, te kiku mbee sana ra”, kachi a.

²⁸ Ndisu kij' natjaku i ndii, xi'na yu'u ku'un ñu'u' Galilea, te sakan' ndo'ó —ñi kachi a.

²⁹ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tee' ndee ñakoo sakuu' te kaa' yo'ó ndii, kuasa' yu'u —ñi kachi ra.

³⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'án i xiin' un' ña ñuu vitin, kij' kuni ka kana nduchié ichi' ña uvi' ndii, xa un'i ichi' ni ka'an un' ña xini' un' yu'u —ñi kachi a.

³¹ Ndisu Pedro ndii, ni xa ndiee' ka ra ka'án ra ndii:

—Tee' ndee xata'an kuvi i xiin' un' ndii, ka'an i ña xini' i yo'ó —ñi kachi ra.

Te iin ni nda'a' ni ka'an sakuu' ra xiin' a.

Ka'án Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mii' nani' Getsemani (Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

32 Te kij' n̄i xāa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' ā iin xaan' mii' n̄ani' Getsemaní, te n̄i ka'an̄ ā xiin' ra ndii:

—Kundiee ndo' yo'o', na ku'un̄ ka'an̄ i xiin' Ndiosí —n̄i kachī a.

33 Te n̄i nākā ā Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan ndoso' ikan', te n̄i xa'a' ndi'n̄i nimá a, te suchi' tū iñi a.

34 Te n̄i ka'an̄ ā xiin' ra ndii:

—Suchi' xāva'ā iñi nimá i ndeē xā yoo' i kuv̄i i. Ndō ndo' yo'o', te kund̄itō ndo' —n̄i kachī a.

35 Sakan' te n̄i xa'an̄ ā ndoso' jaan', te n̄i x̄ikuijn̄ xiti' ā nuu' ñu'u', te n̄i ka'an̄ ā xiin' Ndiosí ñā naa' kuv̄i te k̄ō ā tundo'o' jaan'

36 ka'an̄ ā ndii:

—Tata yuva' i, sakuu' ā kuv̄i nuu' yo'ó. T̄axi un' kund̄o'o' i tundo'o' chiē yo'o', ñā nduu' ndeē naa t̄ikui uva. Ndisū s̄aā un' ñā kuní yu'u, süu' jaan' ndii ñā kuní mii' un' —n̄i kachī a.

37 Ikan' te n̄i n̄and̄iko' ā mii' ndiee' te jaan', te ndiee' ra kixín ra. Te n̄i ka'an̄ ā xiin' Pedro ndii:

—Simón, ¿ndichun na kixín un'? Saā kā vi' tu n̄i kuv̄i kund̄itō un' ndeē iin̄ ndaa' hora.

38 K̄ō ñu'u' iñi vā ndo' te ka'an̄ ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te k̄ōyō ndo' nuu' ñā xito' kua'a ñā kin̄i ndo'ó. Kuní nimá ndo' saā ndo' ñā kuní Ndiosí, ndisū ñu'u' nde'ī ndo' ndii, kund̄ieni ā —n̄i kachī ā xiin' ra.

39 Te n̄i xa'an̄ n̄i tukuū a, te n̄i ka'an̄ ā xiin' Ndiosí naa ñā xā n̄i ka'an̄ ā ñā nuu'.

40 Te kij' n̄i n̄and̄iko' tukuū ā mii' ndiee' ra jaan' ndii, n̄i x̄in̄i ā ndiee' ra kixín ra, sakan' ñā chitu' vi' nd̄uchi' nuu' te jaan' ñu'u' ma'na. Te x̄in̄i ra ndeē ñā nakuijn̄ ra nuu' a.

41 Te kii' ni nandiko' ni tukuu a ichi' ña uni, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Kixín ka ndo'ó, te nandiee' ndo' ndee v̄it̄in uun? Xava'a ndokoo ndo' v̄it̄in. Xa ni xaa hora ña sanakua'a ra yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' te ndiso' kuachi.

42 Ndondichi' ndo' te ku'un e'. Koto ndo', xa kuyatin' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan' —ni kachi a.

*S̄o' o ni xaa a kii' ni t̄iin te yivi' Jesús
(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)*

43 Te kii' kusaa' iin' ka Jesús ka'an a, te ni xaa Judas, te ni nduu' iin' te ux̄i uv̄i ta'an te nda'a' xa'a' a, xiin' kua'a' va te yivi' ndiso' ra ichi xiin' itun'. Te te jaan' ndii, sutu kuu' nuu' xiin' te sania'a' tu'un ndei' Ndiosí xiin' te xixa nuu' ñuu ni t̄ianu' ña'a'.

44 Te te sanakua'a ña'a' ndii, xa ni ka'an ra saa nia'a ra yoó nduu' Jesús ka'an ra ndii:

—Te ch̄ito i nuu' kii' nakuatu ña'a' i nduu' te jaan', te jaan' t̄iin ndo', te satiín kutu' va ña'a' ndo', te kundiāka ña'a' ndo' ku'un ndo' —ni kachi ra.

45 Sakan' na ni kuyat̄in Judas mii' iin' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Maestro —ni kachi ra.

Te ni ch̄ito ra nuu' a.

46 Sakan' te ni t̄iin te yivi' jaan' Jesús.

47 Ndisu iin' te iin' xiin' a ikan' ndii, ni xta'ni' ra ichi ra, te ni xa'ndia ra s̄o' o te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu'.

48 Sakan' te ni ndatu'un' Jesús te kuaxi t̄iin ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaxi ndo', te tjin ndo' yu'u xiin' ichi xiin' itun' ndee naa iin te kui'na' vi'?

⁴⁹ Kua'a' kivi' ni iin i tejin ndo' sania'a' i nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni tiin' ndo' yu'u. Ndisu kuni a xka'ndia na yo'o' te xinu na yoso' nuu' tutu Ndiosi —ni kachi Jesus.

⁵⁰ Sakan' te ni nakoo na'a' sakuu' te nda'a' xa'a' a, te ni xinu ra.

S'o'o ni ndo'o iin te sava

⁵¹ Ndisu iin te sava ndikun xata' Jesus kua'an a ndisuku' ra iin toto kuiti', te ni tjin na'a' te xin'.

⁵² Te ndii te sava jaan' ndii, ni nakoo ra toto jaan', te ni xinu iin' vichi' ra.

S'o'o ni xaa a kii' ni sana'ma te kuu' ka'nu' Jesus

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55,63-71; Jn. 18:12-14,19-24)

⁵³ Sakan' te ni xan ndiaka te yivi' jaan' Jesus nuu' sutu ka'nu'. Te ni nakaya sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' nuu' xiin' te sania'a' tu'un ndei' Ndiosi ikan'.

⁵⁴ Te Pedro ndii, ni xikundikun na ra xika' xika' kua'an ra xiin' te yivi' jaan' ndee ni nda'ni ra nuu' ki'e sutu ka'nu' jaan'. Te ni xikundu'u' ra ikan' xituni' ra nuu' nu'u' xiin' te xin', te xito' yukun'.

⁵⁵ Te sutu kuu' nuu' jaan' xiin' sakuu' te kuu' ka'nu', te ni nakaya ikan' ndii, nanduku' ra kuachi Jesus te kuvi ka'an ra na xata'an kuvi a xa'a' na jaan'. Ndisu ko'o' ndee iin a ni na'in ra.

⁵⁶ Sakan' na, tee' ndee kua'a' ne yivi' ni tjin kuachi ndii' na'a', ndisu ni nakuita na ka'an i'in nia.

57 Sakan' te n̄i ndond̄ich̄i sava ra, te n̄i xa'a' tiin' kuach̄i ndii' ña'a' ra ka'án ra ndii:

58 —N̄i x̄inj̄i so'o ndu'u ka'án ra ndii: “Tan̄j̄i j̄i yukun' ka'nu' yo'o', ña n̄i kua'a xiin' nda'a' te yiv̄i', te kiv̄i' ña un̄i nakani j̄i inga a. Te ña jaan' ndii, süu' xiin' nda'a' te yiv̄i' kua'a a”, n̄i kach̄i ra —n̄i kach̄i te jaan'.

59 Ndisu n̄i ndee sakan' ndii, n̄i nakuitá ña ndiee' yu'u' ne yiv̄i' jaan' xa'a' a.

60 Sakan' te n̄i ndond̄ich̄i sutu ka'nu' jaan', te n̄i x̄ikuiin ndich̄i ra ma'in' ne yiv̄i' jaan', te n̄i ndatu'un' ra Jesús ndii:

—¿Ndichun na köo' a kuv̄i ka'an xachi' un' xa'a' un'? ¿Ñáá ña ndixa nduu' ña tiin' kuach̄i te yiv̄i' kaa' yo'ó? —n̄i kach̄i ra.

61 Ndisu Jesús ndii, n̄i yoo taxin' yu'u' a, te n̄i nakuiin xachi' a. Sakan' te n̄i ndatu'un' tukuu' ña'a' sutu jaan' ka'án ra ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' Cristo, si'e ña nduu' Ndiosí, ña xata'an tiin' ka'nu' e'? —n̄i kach̄i ra.

62 Te n̄i ka'an Jesús ndii:

—Uun, suv̄i nduu' i. Te kun̄j̄i ndo' yu'u, ña nduu' tu te yiv̄i', kii' kundu'u' j̄i xiin' kua'a Ndiosí ka'nu' koo' chukuu', te kun̄j̄i tu ndo' kii' kixin j̄i nuu' viko' ndivi' —n̄i kach̄i a.

63 Sakan' te n̄i ndata' sutu jaan' toto ra xa'a' a ña n̄i nasaa' ra, te n̄i ka'an ra ndii:

—Küní ka ne yiv̄i' ndiee yu'u' nuu' e',

64 sakan' ña sakuu' ndo' n̄i x̄inj̄i so'o ña kanja'a ra xa'a' Ndiosí. ¿Saa tuu ndo'? —n̄i kach̄i ra.

Te sakuu' te yiv̄i' jaan' n̄i ka'an ña xata'an kuv̄i a.

65 Te n̄i xa'a' sava ra kondia tias̄i' i ña'a' ra, te ndasi tu ra nuu' a, te sa'ndia' ra nuu' a, te ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Nakun̄i un' yoo n̄i kan̄i yo'ó —kachi ra.

Te n̄i sa'ndia' tu te xiin', te xito' yukun', nuu' a.

Ka'án Pedro ña xini ra Jesús

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:55-62; Jn. 18:15-18,25-27)

66 Te k̄i' ndu'u' Pedro nuu' k̄i'e ninu ndii, n̄i kuyat̄in iin ña' xika' nuu' nuu' sutu ka'nu' jaan'.

67 Te k̄i' n̄i xini a' ndu'u' ra ikan' xitun̄i' ra, te n̄i nakoto ndi'e' ña'a' a', te n̄i ka'an a' xiin' ra ndii:

—N̄i xika tu yo'ó xiin' Jesús, te n̄i k̄iee ñuu Nazaret, kāa' —n̄i kachi a'.

68 Ndisu n̄i k̄iee yu'u' ra ka'an ra xiin' a' ndii:

—Xini ña'a' i, n̄i ndee xini tu i ndee xa'a' ka'an un' —n̄i kachi ra.

Sakan' te n̄i ket̄a ra yi'e' mii' xaá uun ne yivi', te n̄i kana iin nduchié.

69 Sakan' te n̄i xini n̄i tukuu ña'a' ña' xika' nuu' jaan', te n̄i xa'a' a' ka'an a' xiin' ne ita' yat̄in jaan' ndii:

—Te kāa' ndii, iin te ndiaka' ta'an' xiin' Jesús kāa' nduu' ra —n̄i kachi a'.

70 Ndisu tuk̄u n̄i n̄i ka'an ra ña xini ña'a' ra.

Te iin kan̄i' n̄i xka'ndia te tuk̄u n̄i n̄i ka'an ne ndi'e'e' yat̄in jaan' xiin' ra ndii:

—Ña ndaku xn̄a'a' nduu' a ndii, iin te ndiaka' ta'an' xiin' te kāa' nduu' yo'ó. Kuach̄i ndii te Galilea nduu' un', te nakuitá tu ndatu'un' ndo' —n̄i kachi n̄i.

71 Sakan' te n̄i xa'a' ra kan̄i'a xiin' mii' m̄i' ra, te ka'an tu ra kivi' Ndiosí ndii:

—Xiní Ndiosí ña xini yu'u te yivi', te ka'an ndo' xa'a' kaa'. Na kaní a yu'u naa' xini xa'an' i —ni kachi ra.

⁷² Te ni kana nduchié ichi' ña uvi. Sakan' te ni naka'an' Pedro ña xa ni ka'an Jesús xiin' ra ndii: “Kij' kuní ka kana nduchié uvi ichi' ndii, xa uní ichi' ni ka'an un' ña xini un' yu'u”, ni kachi a.

Te kij' ni naka'an' ra ña jaan' te ni xa'a' xaku' ra.

15

So'o ni xaa a kij' ni iin Jesús nuu' Pilato (Mt. 27:1-2,11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Ni kitu' so'o, te ni nakaya sakuu' sutu kuu' nuu', xiin' te xixa nuu' ñuu, xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' sakuu' te ka'nu'. Ndi'i jaan', te ni satiín ra Jesús, te ni xan ndiaka ña'a' ra nda'a' Pilato.

² Sakan' te ni ndatu'un' Pilato Jesús ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' rey nuu' ne judío? —ni kachi ra.

Te ni nakujin a ndii:

—Xa mji' un' ni ka'an sakan' —ni kachi a.

³ Te xa'a' a ña kua'a' va nuu' ña'a' tiin' kuachí ña'a' sutu kuu' nuu' jaan',

⁴ sakan' na tuku ni ni ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—¿Ndichun na kōo' a kuví ka'an xachi' un'? Koto un' saa ví' kua'a' ña'a' tiin' kuachí ra yo'ó —ni kachi ra.

⁵ Ndisu ni ndee sakan' ndii, ni nakujin xachi' Jesús, te ni nandaní va Pilato.

So'o ni xaa a kii' ña xa yoo kuvi nduu' Jesús
(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38—19:16)

⁶ Va'a, sakuu' ichi' kii' nasukú viko' jaan' ndii, xi saña' ra iin te ñu'u' vi'e kaa, te saña' ra ndee ka te kuní mji' ne yivi'.

⁷ Te naá iin te nani' Barrabás vi'e kaa xiin' inga te nja'a xa'a' ña ni xa'ni' ra te yivi' kii' ni kunta'an' ra xiin' te xiin' romano.

⁸ Sakan' te ni kuyatın ne kua'a' jaan' nuu' Pilato, te ni ka'an nja xiin' ra ña saxinu ra ña saña' ra iin te naá vi'e kaa naa xi xaá ra saa kuiya.

⁹ Sakan' te ni ka'an Pilato xiin' nja ndii:

—¿Ñáá kuní ndo' ña saña' i te yo'o', te nduu' rey ndo'ó, ne judío? —ni kachi ra.

¹⁰ Ni ka'an ra sakan', kuachi ndii ni kundanı ra ña ni sanakua'a sutu kuu' nuu' jaan' Jesús xa'a' a ña ndasi' nuu' ra xini ña'a' ra kuitı'.

¹¹ Ndisu sutu kuu' nuu' jaan' ndii, ni chu'u' ra ne yivi' kua'a' jaan' te ka'an nja ña va'a ka na saña' ra Barrabás.

¹² Te ni ka'an ni tukuu Pilato xiin' nja ndii:

—¿Te ndee ña kuní ndo' saa i xiin' te yo'o', te ka'an ndo' nduu' rey ndo'ó, ne judío? —ni kachi ra.

¹³ Te tuku ni ni ka'an ti'e' ne jaan' ndii:

—Nuu' krusin kuxi un' te ñaa' —ni kachi nja.

¹⁴ Te ni ka'an ni tukuu Pilato xiin' nja ndii:

—¿Ndichun? ¿Ndee ña nja'a ni xaa ra? —ni kachi ra.

Ndisu ni kuaa' ti'e' ka ne jaan' ka'an nja ndii:

—Nuu' krusin kuxi un' te ñaa' —ni kachi nja.

¹⁵ Te xa'a' a ña ni kunı Pilato ndoo va'a ra xiin' ne yivi' jaan' ndii, ni saña' ra Barrabás. Sakan' te

n̄i ka'ʌn chuun' r̄a, t̄e s̄uk̄u' ȳo'o' t̄e x̄iin' r̄a Jesús. N̄di'i jaan', t̄e n̄i san̄akua'a ñ̄a'a' r̄a t̄e kux̄i ñ̄a'a' t̄e jaan' nuu' krusín.

16 Sakan' t̄e n̄i xan ndīak̄a t̄e x̄iin' Jesús t̄ix̄in vi'e ka'nu'. T̄e īkan' n̄i nakaya s̄akuu' t̄e x̄iin', t̄e xachuun' īkan'.

17 Sakan' t̄e n̄i s̄akui'nú r̄a Jesús toto ndixin' kua'a ndukun'. T̄e n̄i xa'a r̄a īin corona ȳo'o' īñu', t̄e n̄i ch̄indu'u' r̄a a x̄ini' a.

18 Sakan' t̄e n̄i xa'a' xandi'i' r̄a xiin' a nakuatu' ñ̄a'a' r̄a xtun ka'án r̄a ndii:

—Yoo va'a ȳo'ó, t̄e nduu' rey ne judío —n̄i kachi r̄a.

19 Īkan' t̄e n̄i kutun' r̄a x̄ini' a xiin' īin tun' yoo', t̄e n̄i kondīa tias̄i'i' t̄u ñ̄a'a' r̄a, t̄e n̄i kund̄i'i' r̄a xiin' a x̄ikuitá x̄iti' r̄a nuu' a ki'in' ka'nu' ñ̄a'a' r̄a xtun.

20 T̄e k̄ii' nd̄i'i' n̄i kund̄i'i' r̄a xiin' a ndii, n̄i x̄ta'ni' r̄a toto ndixin' kua'a ndukun' jaan', t̄e n̄i san̄akui'nú ñ̄a'a' r̄a toto m̄ii' a. Sakan' t̄e kua'ʌn r̄a xiin' a t̄e kux̄i ñ̄a'a' r̄a nuu' krusín.

S̄o'o n̄i xaa a k̄ii' n̄i kux̄i t̄e x̄iin' Jesús nuu' krusín

(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

21 K̄ii' n̄i k̄iee t̄e x̄iin' kua'ʌn r̄a xiin' Jesús ndii, n̄i nata'an' r̄a xiin' īin t̄e n̄i k̄iee ñ̄uu Cirene, t̄e nani' Simón, t̄e nduu' yuva' Alejandro xiin' Rufo. T̄e jaan' ndii, xa'a' ku'u n̄i xa'ʌn r̄a, t̄e n̄i n̄and̄iko' r̄a. T̄e n̄i t̄īin u'vi ñ̄a'a' t̄e x̄iin' jaan' ñ̄a kon̄i'i' r̄a krusín Jesús ku'ʌn r̄a.

22 T̄e n̄i xan ndīak̄a r̄a Jesús īin xaan' mii' nani' a Gólgota. T̄e kivi' jaan' kuni kachi a īki' x̄ini' ndii.

23 Te n̄i xik̄a r̄a sako'o' ñ̄a'a' r̄a vino te saká xiin' sux̄a ñ̄a nani' mirra, ndisu n̄i xiin a ko'õ a ra'.

24 Sakan' te n̄i kux̄i ñ̄a'a' te x̄iin' nuu' krusín. Ndi'j̄ jaan', te n̄i kat̄in r̄a toto a, te kun̄i r̄a yoo nda'a' ndoo i'jin a.

25 Ka íin n̄ia'a' n̄i kux̄i r̄a Jesús nuu' krusín jaan'.

26 Te n̄i ke'j̄ r̄a iin tu'un' yu'u' nuu' iin vitu', te n̄i ch̄indu'u' r̄a a x̄ini' krusín jaan' xa'a' ñ̄a n̄i tiin kuach̄i ñ̄a'a' r̄a ka'án a ndii: “Te yo'o' nduu' rey ne judío”, kachi ñ̄a n̄i ke'j̄ r̄a jaan'.

27 Te tata'vi' xiin' a n̄i kux̄i r̄a iin te kui'na' nuu' inḡa krusín, iin r̄a nda'a' kua'a' a, te inḡa r̄a nda'a' it̄in a.

28 Sakan' te n̄i xin̄u tu'un' Ndiosí, ñ̄a yoso' nuu' tutu a, mii' ka'án a ndii: “N̄i ch̄ika'ni ñ̄a'a' te yivi' tein te n̄ia'a'”, kachi a.

29 Te ne xka'ndiá ikan' ndii, n̄i x̄andi'j̄ n̄ia xiin' a seko' n̄ia x̄ini' n̄ia te ka'án n̄ia ndii:

—Jan', yo'ó, te ka'án ñ̄a tan̄i un' yukun' ka'nu' e', te nak̄ani un' tuk̄u a kivi' ñ̄a un̄i ndii,

30 sakakú xiin' mii' ki'j̄', kuan nuu un' nuu' krusín ñ̄aa' —n̄i kachi n̄ia.

31 Sut̄u kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí ndii, nii' sakan' n̄i x̄andi'j̄ tu te jaan' xiin' a ka'án xiin' ta'an' r̄a ndii:

—Inḡa ne yivi' n̄i sakakú r̄a, ndisu küvi sakakú xiin' mii' mji' r̄a.

32 Saa n̄i Cristo, te n̄i t̄ianu' Ndiosí sakakú yoo' nduu' te kaa', te nduu' tu r̄a rey nuu' yoo', ne Israel ch̄i, na nuu ki'j̄' r̄a nuu' krusín vit̄in naa' ndixa, te kand̄ixa' ñ̄a'a' e' —n̄i kachi r̄a.

Te n̄i x̄andi'j̄i t̄u uvi saa' t̄e ndondia nuu' inga krusín jaan' xiin' a.

*So'õ n̄i x̄aa a k̄ij̄' n̄i xi'i Jesús nuu' krusín
(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)*

³³ Te k̄ij̄' n̄i x̄aa iin ke'in' ndii, n̄i k̄uu iin yavi k̄anii' iin yivi' ndee n̄i xa'an' ndiko' a k̄aa un̄i x̄akuaa'.

³⁴ Te k̄aa un̄i jaan' n̄i nde'i ti'e' Jesús ka'án a ndii:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —n̄i kach̄i a. Ñ̄a jaan' kuni kach̄i a k̄ij̄' ndiko kuiin a ndii: Ndiosí m̄ij̄' i, Ndiosí m̄ij̄' i, ¿ndiochun na n̄i n̄akoo un' yu'u?

³⁵ Te n̄i ka'an xiin' ta'an' sava ne ita' ikan' k̄ij̄' n̄i x̄inj̄i so'õ n̄ia n̄i ka'an ñ̄a jaan' ndii:

—Kun̄i so'õ ndo', Elías kana' ra —n̄i kach̄i n̄ia.

³⁶ Ikan' t̄e n̄i ndava iin t̄e iin' ikan', t̄e n̄i k̄i'in ra iin pach̄i, t̄e n̄i se'vi ra a vino iya'. T̄e n̄i satiin ra a nuu' iin tun' yoo', t̄e n̄i k̄atani ra a nuu' Jesús t̄e ko'õ a ra' ka'án ra xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ndiatu' e' t̄e kun̄i e' naa' k̄ix̄in Elías t̄e sanuu' ñ̄a'a' ra nuu' krusín k̄aa' —n̄i kach̄i ra.

³⁷ Sakan' t̄e n̄i nde'i ti'e' k̄a Jesús, t̄e n̄i xi'i a.

³⁸ Sakan' t̄e toto, ñ̄a ta'nu' i'nu t̄ix̄in yukun' ka'nu' ndii, n̄i ndata' a. N̄i xa'a' a ndee ndien̄u, t̄e n̄i k̄iee nuu a ndien̄u.

³⁹ Te n̄i ka'an t̄e x̄iin' kuu' nuu', t̄e iin' yat̄in nuu' Jesús, k̄ij̄' n̄i x̄inj̄i ra saa n̄i x̄aa t̄e n̄i xi'i a ndii:

—Ndix̄a x̄na'a nduu' a ndii, si'e Ndiosí n̄i nduu' t̄e k̄aa' —n̄i kach̄i ra.

⁴⁰ Te n̄i ita t̄u ndia'vi' ñ̄a'a' ndee ndoso' jaan' xito' ndi'e' n̄ia ñ̄a n̄i yoo ikan'. T̄e tein ne jaan'

n̄i k̄a'n̄i María Magdalena, xiin' Salomé, xiin' María, s̄i'i' José xiin' ñ̄an̄i ra Jacobo, t̄e s̄ava.

41 Ñ̄a'a' jaan' ndii, n̄i ndikun̄ n̄ia Jesús, t̄e n̄i xika nuu tu n̄ia nuu' a kii' n̄i xika a ñ̄u'u' Galilea. T̄e n̄i it̄a tu kua'a' k̄a inga ñ̄a'a', ne n̄i k̄iee ñ̄u'u' jaan', t̄e n̄i k̄aa tu n̄ia ñ̄uu Jerusalén xiin' a.

*So'o n̄i xaa a kii' n̄i ndiee ñ̄u'u' nde'i Jesús
(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)*

42 T̄e xakuaa' kii' sakoo' tu'va xiin' m̄ii' ne yivi' xa'a' kivi' s̄abado, ñ̄a xin̄andiee' n̄ia ndii,

43 n̄i xaa José, t̄e ñ̄uu Arimatea. T̄e jaan' ndii, iin t̄e ka'nu' tein t̄e xa'ndia chuun' nduu' ra. T̄e n̄i ndiatu in̄i tu t̄e jaan' ñ̄a xa'a' k̄a'ndia chuun' Ndiosí iin yivi' yo'o'. T̄e n̄i x̄andieni xiin' m̄ii' ra, t̄e n̄i nda'n̄i ra mii' ndu'u' Pilato, t̄e n̄i xikan̄ ra ñ̄u'u' nde'i Jesús nuu' t̄e jaan'.

44 T̄e n̄i n̄andan̄i va Pilato jaan' kii' n̄i xini ra kuento ñ̄a xa n̄i xi'i Jesús. Sakan' na n̄i kana ra t̄e x̄in' kuu' nuu' jaan', t̄e n̄i ndatu'un' ñ̄a'a' ra naa' xa n̄i xi'i xna'a a.

45 T̄e kii' n̄i taxi t̄e x̄in' kuu' nuu' jaan' ñ̄a ndaku nuu' ra ndii, n̄i taxi ra ñ̄u'u' nde'i Jesús nda'a' José.

46 Sakan' t̄e n̄i sata' José jaan' iin toto yaa ndiká, t̄e n̄i sanuu' ra ñ̄u'u' nde'i Jesús. Ikan' t̄e n̄i tisuku' ra a toto jaan'. T̄e n̄i xa'an̄ chinaá ra a tixin̄ yavi ndii, ñ̄a n̄i x̄atia ra toko' kava'. T̄e n̄i satuvi' ra iin yuu' ñ̄a ndasi ra yu'u' yavi jaan'.

47 T̄e María Magdalena xiin' María s̄i'i' José ndii, n̄i xini n̄ia mii' n̄i chinaá ra ñ̄u'u' nde'i a jaan'.

16

Sò'ò nì xaa a kii' nì natiaku Jesús
(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Kij' nì xka'ndja kivi' sábadò, ña xinandiee' nja ndii, María Magdalena, xiin' Salomé, xiin' María s'i'i Jacobo ndii, nì sata' nja xa'an xavixin' tẹ ku'un kakin nja a ñu'u' nde'i Jesús.

² Tẹ nja'a va, kij' sakan' kuaxi ketą kuiti' ñu'u' kivi' nuu' xa'a' ximana ndii, nì xa'an tukuu nja yavi ndii mii' naá ñu'u' nde'i Jesús.

³ Tẹ nì ka'an xiin' ta'an' nja ndii:

—¿Yoo tẹ satuvi' yuu' ña ndasi' yu'u' yavi ndii jaan'? —nì kachi nja.

⁴ Ndisu kij' nì nakoto nja ikan' ndii, nì xini nja ña xa nì nundia'a yuu' jaan', saa nì iin yuu' chie va nduu' a.

⁵ Tẹ kij' nì ko'ni nja yavi ndii mii' nì kandu'u' ñu'u' nde'i Jesús jaan' ndii, nì xini nja ndu'u' iin tẹ sava nda'a' kua'a' ni'nu' ra toto yaa nani', tẹ nì yi'vi xava'a nja.

⁶ Ndisu nì ka'an tẹ jaan' xiin' nja ndii:

—Kuän yi'vi ndo'. Ndo'ó ndii, Jesús, ña nì kiee ñuu Nazaret, ña nì xi'i nuu' krusin, nanduku' ndo'. Koo' ka ñu'u' nde'i a kandu'u' yo'o', xa nì natiaku a. Koto ndo' mii' nì chinaá ña'a' ra.

⁷ Ndisu kua'an ndo' tẹ ka'an ndo' xiin' Pedro xiin' inga tẹ nda'a' xa'a' a ña xi'na mii' a ni'i' ichi' nuu' ra kua'an a ñu'u' Galilea, tẹ ikan' kuni ña'a' ra saa nii' nì ka'an a xiin' ra saa' —nì kachi ángele jaan'.

⁸ Sakan' tẹ nì kiee nẹ jaan' yavi jaan' taxa'an' nja kua'an nja, sakan' ña kisi' vi' ña'a' ña yi'vi

n̄īa. T̄e ndēe īin ñ̄a'a n̄i ka'an n̄īa xiin' ndēe īin nē yivi' īchi' xa'a' ñ̄a jaan' xa'a' ñ̄a yi'vi n̄īa.

S̄o'o n̄i x̄āa ā kii' n̄i t̄uvi Jesús nuu' María Magdalena

(Jn. 20:11-18)

⁹ [T̄e kii' n̄i nat̄iak̄u Jesús n̄īa'a kivi' nuu' xa'a' x̄imana jaan' ndii, xi'nā k̄a nuu' María Magdalena, ñ̄a' n̄i t̄ava' ā ux̄a ta'an ñ̄a ndīva'a nimá, n̄i sat̄uvi xiin' mii' a.

¹⁰ Sakan' t̄e n̄i xa'an sakuni' t̄u'un a' t̄e nda'a' xa'a' a. T̄e x̄a ndiee' suchi' īni va, t̄e xaku' t̄u ra.

¹¹ T̄e kii' n̄i x̄ini t̄e jaan' kuento ñ̄a x̄a n̄i nat̄iak̄u Jesús, t̄e n̄i x̄ini ñ̄a'a' ñ̄a' jaan' ndii, n̄i k̄andixa' ra.

S̄o'o n̄i x̄āa ā kii' n̄i t̄uvi Jesús nuu' uvi t̄a'an t̄e nda'a' xa'a' ā

(Lc. 24:13-35)

¹² N̄i ya'a, t̄e siin' kaa' Jesús n̄i t̄uvi ā nuu' uvi t̄a'an t̄e nda'a' xa'a' ā kii' ñ̄u'u' ra īchi' kua'an ra xa'a' ku'u.

¹³ Sakan' t̄e n̄i n̄andiko' t̄e jaan', t̄e n̄i ka'an ra xiin' īnga t̄e nda'a' xa'a' ā ñ̄a n̄i x̄ini ñ̄a'a' ra. Ndisu t̄uku n̄i n̄i k̄andixa' t̄e jaan'.

Ka'an chuun' Jesús xiin' t̄e nda'a' xa'a' ā ñ̄a ka'an ndoso' ra t̄u'un ā

(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴ Ndi'i' ndoso', t̄e n̄i t̄uvi ā nuu' t̄e ux̄i īin ta'an jaan' kii' ndiee' ra nuu' mesa. T̄e n̄i k̄ani kuento ñ̄a'a' ā xa'a' ā ñ̄a n̄i k̄andixa' ñ̄a'a' ra xiin' xa'a' ñ̄a x̄ii nimá ra. Kuach̄i ndii n̄i k̄andixa' ra ñ̄a n̄i ka'an nē yivi' xiin' ra ñ̄a n̄i nat̄iak̄u a.

¹⁵ T̄e n̄i ka'an ā xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' kanii' iin yivi' te ka'an ndoso' ndo' tu'un va'a nuu' sakuu' nuu' ne yivi'.

¹⁶ Ne kujni kujni ña jaan' te kuchi ña kuenta i ndii, kaku ña nuu' kuachi ña. Ndisu ne kujni kujni ña jaan' ndii, ne katun' kunduu ña nuu' Ndiosí xa'a' kuachi ña.

¹⁷ Te ña yo'o' nduu' chuun ka'nu' ña saa ne ini xini yu'u kii' ka'an ndoso' ña: Xiin' ndiee' i tava' ña ña ndiva'a nimá ne yivi', te ka'an tu ni tuku tu'un,

¹⁸ te naa' tiin nda'a' kuein' ña ko'o', te kaxi' ña'a' ri' ndii, köo' a kundo'o ña. Te naa' ko'o' kuein' ña tatan' xatu ndii, köo' a kundo'o ña. Te naa' chindiee ña nda'a' ña xini' ne kuni kuvi ndii, nda'a' ne jaan' —ni kachi Jesús.

S'o'o ni xaa a kii' ni ndaa Jesús ndivi'

(Lc. 24:50-53)

¹⁹ Sakan' te kii' ndi'i ni ka'an xto'o e' Jesús xiin' ra ndii, ni ndaa a ndivi', te ni xikundu'u' a nda'a' kua'a Ndiosí.

²⁰ Te nda'a' xa'a' a jaan' ndii, ni kiee ra, te ni xa'a' ka'an ndoso' ra tu'un va'a kanii' mii' kua'an ra. Te chindiee' ña'a' xto'o e', te nia'a' a ña ña ndaku nduu' ña ka'an ra jaan' xiin' chuun ka'nu' ña xaa' ra. Sakan' na kunduu a.]

**El Nuevo Testamento en el Mixteco de
Ayutla**
**Mixtec, Ayutla: El Nuevo Testamento en el Mixteco
de Ayutla New Testament**

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ayutla Mixtec

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source
files dated 29 Jan 2022

7e4f3497-fb83-5234-ac91-e00e1d534904